

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ»**

**ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΕΕ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ-ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ**

ΑΝΤΩΝΙΑ ΡΑΛΛΗ

Κόρινθος, Μάρτιος 2018

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
« LOCAL AND REGIONAL DEVELOPMENT AND
AUTHORIZATION »**

**DEVELOPMENT OF MOUNTAIN AREAS.
POLICIES AND INSTRUMENTS OF THE EU. THE
EXAMPLE OF THE MUNICIPALITY OF
XYLOKASTROU-EVROSTINE**

ANTONIA RALLI

Corinth, March 2018

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, ιδιαίτερα τον άνδρα μου για την υποστήριξη του (οικονομική και ψυχολογική), καθώς και τα παιδιά μου.

Τέλος ευχαριστώ όλους όσους ήταν μαζί μου σε αυτό το ταξίδι, καθηγητές και συμφοιτητές.

Συντομογραφίες

ΚΓΠ	ΚΟΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΕ	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΤΠΑ	ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΕΚΤ	ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΣΥΕ	ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Π.Ε.	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
Ε.Π.	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΚΑΠΗ	ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ
κ.α.	ΚΑΙ ΑΛΛΑ
μ.Χ.	ΜΕΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ
Τ.Κ.	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
χλμ	ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
Ν.Ε.Ο	ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ
Ι.Χ.	ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ
ΑΤΜ	ΑΥΤΟΜΑΤΗ ΤΑΜΕΙΟΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ
ΕΠΜ	ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΥΠΕΚΑ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
κ.λ.π.	ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ
ΙΝΣΕΤΕ	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
Ι.Μ.	ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ
Ι.Ν.	ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ
π.χ.	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΧΑΡΙΝ
Α.Ε.Ι.	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΑΠΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΕΕ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ-ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ

Σημαντικοί Όροι: Φαινόμενο τουρισμού, ορεινές περιοχές, οικονομικές περιοχές, τουριστική ανάπτυξη, αειφορική ανάπτυξη, εναλλακτικός τουρισμός

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη ασχολήθηκε με το ζήτημα της ανάπτυξης ορεινών περιοχών και τα μέσα της ευρωπαϊκής ένωσης εστιάζοντας στο Δήμο Ξυλόκαστρου Ευρωστίνης και ολοκληρώθηκε μέσα από πέντε κεφάλαια, όπου πιο αναλυτικά το πρώτο κεφάλαιο αναφέρθηκε στα γενικά στοιχεία τουρισμού. Αρχικά έγινε λόγος για την ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου, τους στόχους και τους σκοπούς του τουρισμού, τις κατηγορίες και τα γνωρίσματα του τουρίστα καταναλωτή. Στη συνέχεια έγινε αναφορά στις ορεινές περιοχές της Ευρώπης εστιάζοντας στην αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και οι τρόποι αύξησης της συμβολής των ορεινών περιοχών αλλά και τα οφέλη για τις ορεινές περιοχές μέσα από την ανάπτυξη. Έπειτα το δεύτερο κεφάλαιο εμβάθυνε στο Δήμο Ξυλόκαστρου Ευρωστίνης αναλύοντας τα οικονομικά στοιχεία και τον πρωτογενή τομέα, το φυσικό περιβάλλον και κάθε χαρακτηριστικό του. Το τρίτο κεφάλαιο έκανε swot ανάλυση της τουριστικής ανάπτυξης που υπάρχει σήμερα στα ορεινά μέρη της περιοχής αναλύοντας τις δυνάμεις, τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές που υπάρχουν για το εξεταζόμενο θέμα. Έπειτα το τέταρτο κεφάλαιο εστίασε στην ανάπτυξη και το περιβάλλον κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά για προτάσεις αειφόρου τουριστικής πολιτικής. Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο έκανε κριτική για τις συνθήκες ανάπτυξης ορεινού όγκου κάνοντας συγκεκριμένες προτάσεις για το σχέδιο ανάπτυξης. Βαρύτητα δόθηκε στον εναλλακτικό τουρισμό ενώ δεν παραλήφθηκαν να αναφερθούν δράσεις για την επίτευξη βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Τέλος η εργασία έκλεισε με την ανακεφαλαίωση.

DEVELOPMENT OF MOUNTAIN AREAS. POLICIES AND INSTRUMENTS OF THE EU. THE EXAMPLE OF THE MUNICIPALITY OF XYLOKASTROU-EVROSTINE

Keywords: Tourism phenomenon, mountainous areas, economic areas, tourist development, sustainable development, alternative tourism

Abstract

The present study dealt with the issue of the development of mountainous areas and the means of the European Union by focusing on the Municipality of Xylokastro-Evrostine and was completed through five chapters, where in more detail the first chapter referred to the general elements of tourism. The historical evolution of the tourist phenomenon was discussed, the aims and purposes of tourism, the categories and the features of the tourist-consumer. Then a reference was made to the mountainous regions of Europe, focusing on the development policy in Greece and at the European level, as well as the ways to increase the contribution of mountainous areas and the benefits for mountainous areas through development. The second chapter then extended to the Municipality of Xylokastro-Evrostine by analyzing the economic data and the primary sector, the natural environment and all its features. The third chapter presented a SWOT analysis of the tourism development that exists today in the mountainous parts of the region by analyzing the strengths, weaknesses, opportunities and threats in relation to the subject under consideration. The fourth chapter then focused on the development and the environment, making special reference to proposals for sustainable tourism policy. The fifth and final chapter criticized the development conditions of mountainous areas through specific recommendations for the development plan. Emphasis was given to alternative tourism and to the actions taken to achieve sustainable tourism development. Finally, the work concluded with the recapitulation of the study.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1
1.1 Ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου	3
1.2 Στόχοι και σκοποί τουρισμού	4
1.3 Οι συνηθέστερες κατηγορίες τουρισμού	4
1.4 Στοιχεία γνωρίσματα του τουρίστα καταναλωτή	8
1.5 Ορεινές περιοχές στην Ευρώπη	8
1.5.1 Πλαίσιο ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού που αφορούν ή βρίσκουν εφαρμογή στους ορεινούς όγκους	10
1.5.2 Η αναπτυξιακή πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο	10
1.5.3 Αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής	11
1.5.4 Ανάλυση πολιτικής για τις ορεινές περιοχές στην Ελλάδα-αξιολόγηση	12
1.6 Τρόποι αύξησης της συμβολής των ορεινών περιοχών	12
1.7 Τα οφέλη για τις ορεινές περιοχές μέσα από την ανάπτυξη	13
1.8 Ευρωπαϊκή ατζέντα για την ύπαιθρο μετά το 2020	14
1.8.1 Αύξηση της συμβολής των ορεινών περιοχών και τα οφέλη για τις ορεινές περιοχές	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	19
ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΥ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ-ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	19
2.1 Εισαγωγή	19
2.2 Οικονομικά στοιχεία	21
2.3 Πρωτογενής Τομέας	21
2.4 Υπηρεσίες μεταφορών και πρόσβασης	22
2.5 Τουριστικές επιχειρήσεις	22
2.5.1 Υπηρεσίες διαμονής	23
2.5.2 Τουριστικά γραφεία	23
2.5.3 Δίκτυο τουριστικών επιχειρήσεων	24
2.6 Φυσικό περιβάλλον	24
2.6.1 Γεωλογικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά	24
2.6.2 Χλωρίδα	24
2.6.3 Πανίδα	25
2.6.4 Οικότοποι	25
2.6.5 Υδάτινα οικοσυστήματα	26
2.7 Ναοί – Μοναστήρια	26
2.8 Αρχαιολογικοί χώροι	27
2.9 Τοπική αρχιτεκτονική	28
2.10 Ειδικές τουριστικές υποδομές	29

2.10.1 Χιονοδρομικό Κέντρο Ζήρειας	29
2.10.2 Ιππασία	29
2.11 Ορειβατικά & Περιπατητικά μονοπάτια στη Ζήρεια	29
2.12 Διαδρομές περιήγησης	30
2.12.1 Τα χωριά του Ξυλοκάστρου - της Ζήρειας	31
2.12.2 Τα χωριά της Ευρωστίνης	31
2.13 Το σπήλαιο Ερμή	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	33
ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΑ ΟΡΕΙΝΑ	33
3.1 Εισαγωγή	33
3.2 Πλεονεκτήματα – δυνάμεις	33
3.3 Αδυναμίες	35
3.4 Ευκαιρίες	37
3.5 Απειλές	38
3.6 Σύνοψη της ανάλυσης SWOT	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	47
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	47
4.1 Εισαγωγή	47
4.2 Προτάσεις αιεφόρου τουριστικής πολιτικής	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	51
ΚΡΙΤΙΚΗ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ	51
5.1 Εισαγωγή	51
5.2 Κριτική	51
5.3 Προτάσεις- Σχέδιο Ανάπτυξης Ορεινού Όγκου	52
5.4 Εναλλακτικός Τουρισμός	55
5.4.1 Αγροδιατροφή και γαστρονομία	55
5.4.2 Πολιτιστικός και Θρησκευτικός Τουρισμός	56
5.4.2.1 Θρησκευτικός τουρισμός	56
5.4.2.2 Φεστιβαλικός Τουρισμός – Τουρισμός Γεγονότων	56
5.4.3 Meetings Incentives Conferences Exhibitions – M.I.C.E.)	57
5.4.4 Αθλητικός –Φυσιολατρικός Τουρισμός	57
5.4.4.1 Χιονοδρομικό Κέντρο Ζήρειας	59
5.5 Δράσεις για την επίτευξη βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης	60
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	63

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1 Ανάλυση SWOT	40
Πίνακας 5.1 Δράσεις, πιθανές πηγές χρηματοδότησης	60

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι ορισμοί που δόθηκαν μέσα στα χρόνια για τον τουρισμό και ευρύτερα για την έννοια του είναι πολυάριθμοι, η ρίζα όμως της λέξης είναι ίδια σε όλες τις γλώσσες παγκοσμίως. Συγκεκριμένα, η λέξη από την οποία εννοιολογικά προέρχεται ο τουρισμός είναι η αγγλική ορολογία «tour», η οποία τόσο στα αγγλικά αλλά και στα γαλλικά σημαίνει «γύρος – περιήγηση» (Fennell, 2015: 45-57).

Ο τουρισμός συμβάλει σε ποσοστό 10,4% του παγκόσμιου ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Από πλευράς εργασίας απασχολεί περίπου σε περισσότερους από 231 εκατομμύρια κόσμοι.

Σαν κλάδος ο τουρισμός προσφέρει μια ευκαιρία ευημερίας τόσο οικονομικής όσο και κοινωνικής για κράτη που βρίσκονται σε ανάπτυξη. (Benur, & Bramwell, 2015).

Ο Διεθνής Τουρισμός είναι πολύ σημαντικός και για τις Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ελλάδα αφού μπορεί να αντιπροσωπεύσει τη μεγαλύτερη εξαγωγική συνεισφορά στα ισοζύγια πληρωμών τους. Οι χώρες αυτές είναι συνεπώς ιδιαίτερα ευαίσθητες στις διακυμάνσεις στην ποσότητα και αξία του Τουρισμού (Benur, & Bramwell, 2015).

Οι τουριστικές επιχειρήσεις και ειδικά τα ξενοδοχεία, τείνουν να δημιουργούν πακέτα, προτάσεις διακοπών, προσομοιωμένες στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των πελατών τους. Ο Mullins το 2002 αναφέρει ότι «σήμερα τα ξενοδοχεία τείνουν να δημιουργούν ανάγκες σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της αγοράς, τις οποίες στη πορεία έχουν την ικανότητα να τις καλύπτουν» (Mowforth, & Munt, 2015)

Τα χαρακτηριστικά του τουρίστα είναι απόρροια πολλών παραγόντων διαμόρφωσης. Οι παράγοντες αυτοί καθορίζουν το προφίλ του και τον οδηγούν να πάρει αποφάσεις σε σχέση με τις διακοπές του. Συγκεκριμένα οι αποφάσεις αυτές είναι ο τρόπος που θα ταξιδέψει, το μέρος που θα επισκεφτεί, το που θα μείνει, τα χρήματα τα οποία θα ξοδέψει κ.λ.π. Οι παράγοντες δε έχουν να κάνουν και με το ευρύτερο εξωτερικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα τις οικονομικές, πολιτιστικές, τεχνολογικές και κοινωνικές πιέσεις. Όλα τα παραπάνω

διαμορφώνουν το σύγχρονο μοντέλο του τουρίστα καταναλωτή (Lupu, 2016).

Ο πληθυσμός αυξάνεται με ταχύτετους ρυθμούς και η ανάγκη για την διαμόρφωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου, που θα διαμορφώνει συνθήκες υγιεινής, εργασίας και στέγασης γίνεται επιτακτική. Η διάχυση των επιστημολογικών γνώσεων και της εκπαίδευσης σε όλο και μεγαλύτερα στρώματα του πληθυσμού και η βελτίωση των συνθηκών της ζωής οδηγεί σε πιέσεις για την αύξηση του ελεύθερου χρόνου και τη θεσμική κατοχύρωση των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Στο πολιτισμικό επίπεδο η ανάπτυξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας και η διεθνοποίηση των αναπτυγμένων οικονομιών οδήγησε σε αύξηση των καταναλωτικών δαπανών σε τομείς που σχετίζονται με την ποιότητα της ζωής και τις νέες δυνατότητες χρήσης του ελεύθερου χρόνου.

Ξεκινώντας από τις περιοχές τουρισμού υγείας αυτές σταδιακά μαζικοποιούνται και ιδιαίτερα τα παραθαλάσσια θέρετρα γίνονται δημοφιλή κέντρα του μαζικού τουρισμού που συναρθρώνουν τα νέα καταναλωτικά και κοινωνικά πρότυπα των μεσαίων στρωμάτων της εποχής που σηματοδοτεί την κοινωνική άνοδο και υγεία σε συνδυασμό με ψυχαγωγία που προβάλλει τις νέες κατακτήσεις των μεσοαστών (Mowforth, & Munt, 2015).

Διάφοροι όροι βοήθησαν στην αυξημένη δημοτικότητα του αθλητικού τουρισμού. Οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτήν την ανάπτυξη είναι (Fang, et al., 2016):

1. Οικονομικές δυνάμεις
2. Τεχνολογικές καινοτομίες
3. Αλλαγές στάσης και αξίας

Προκειμένου να συμμετάσχουν οι άνθρωποι σε οποιαδήποτε μορφή του αθλητικού τουρισμού, θα πρέπει να διαθέσουν κάποιο χρηματικό ποσό καθώς και ελεύθερο χρόνο (Mirzaee et al., 2014).

Γενικά, ο αριθμός των ωρών εργασίας μειώθηκε σημαντικά τον περασμένο αιώνα, ιδίως καθώς ο αριθμός των αργιών έχει αυξηθεί και οι βελτιώσεις στην τεχνολογία έχουν οδηγήσει σε περισσότερους διαθέσιμους χρόνους για πολλούς ανθρώπους. Τελικά, για τις περισσότερες Δυτικές κοινωνίες, οι οικονομικές αλλαγές στην πρόσφατη ιστορία έχουν αυξήσει το χρόνο και τα χρήματα που έχουν στη διάθεσή τους τα άτομα και τους έχουν παρακινήσει να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες τουριστικού τουρισμού (Feng, 2015).

1.1 Ιστορική εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου

Στα αρχαία χρόνια τα ταξίδια ήταν συνδεδεμένα με τον ελεύθερο χρόνο που δήλωνε την τάξη των πολιτών (Σφακιανάκης, 2013).

Στην Αρχαία Ελλάδα η φιλοξενία αποτελούσε πράξη αρετής. Είναι γνωστό πως ο Δίας, ο κορυφαίος θεός του Πανθέου των Ολυμπίων προστάτευε τους ξένους παράλληλα μαζί με τους άλλους Ολύμπιους θεούς, δηλαδή την Αθηνά και την Ξενία καθώς και τους Διόσκουρους Κάστορα και Πολυδεύκη. Αυτό το γεγονός δείχνει πόσο πολύ σέβονταν τον ξένο οι Αρχαίοι Έλληνες. Υπήρχε θεία απαίτηση η οποία αφορούσε στην εξυπηρέτηση, φιλοξενία και φροντίδα των ξένων καθώς θεωρούνταν αμάρτημα η άσχημη αντιμετώπισή τους (Σφακιανάκης, 2013). Τα ξενοδοχειακά καταλύματα αναβαθμίζονται. Από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση οι τουριστικές μετακινήσεις διπλασιάζονται και οι άνθρωποι ταξιδεύουν πλέον και από διανοουμενίστικους λόγους. Αρχίζουν και εκδίδονται πολλά βιβλία ταξιδιωτικού περιεχομένου και στην συνέχεια οδηγοί και περιοδικά-φυλλάδια (Karagiannis et al., 2015).

Η ανάπτυξη των τουριστικών ταξιδιών στην αρχαιότητα συνδυάστηκαν άμεσα με την ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς και των οδικών αρτηριών. Αυτό ήταν φυσικό επόμενο με δεδομένη την ανάγκη για ασφάλεια και άνεση, κατά την εξέλιξη του ταξιδιού ειδικά σε μια εποχή που οι κίνδυνοι κατά το ταξίδι ήταν πολλοί ενώ συνάμα η τεχνολογία δεν είχε ακόμα αναπτυχθεί για να επιφέρει την απλοποίηση στις μετακινήσεις. (Mowforth, & Munt, 2015)

Ένας άλλος ενισχυτικός παράγοντας σε σχέση με την ανάπτυξη του τουρισμού κατέστη η χρήση του χρήματος, το οποίο απλοποίησε τις συναλλαγές ενώ έδωσε εμπορικά κίνητρα στους λαούς εκείνης της εποχής. Συγχρόνως η ανάγκη για εσωτερική και εξωτερική μετακίνηση επίσης απλοποιήθηκε με τη χρήση των νομισμάτων (Hinchcliff et al., 2013).

Η ανάπτυξη των μεταφορών βασίστηκε και στην διένεξη μεγαλύτερων διαδρομών μέσα από την ανάπτυξη των θαλάσσιων μεταφορών. Αρχικά η μετακίνηση με καράβι χρησιμοποιήθηκε ως βάση ανάπτυξης του εμπορίου και ειδικά με χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία. Οι κάτοικοι της Πολυνησίας φημίζονταν για τα μακρινά σκάφη με τα οποία διέσχιζαν τους ωκεανούς. (Lupu, 2016).

Τα επόμενα χρόνια για οικονομικούς, πολιτικούς και επεκτατικούς

λόγους τα ταξίδια αναπτύχθηκαν περαιτέρω με αποτέλεσμα οι λαοί να ταξιδεύουν ακόμα περισσότερο για όλους τους παραπάνω λόγους. Μέσα στα χρόνια και μέχρι την εποχή των Ρωμαίων, παρατηρείται μια μεγάλη διεύρυνση σ' επίπεδο προσφερόμενων υπηρεσιών αλλά και εξειδίκευση σε σχέση με την ασφάλεια και τις μεταφορές. Μέσα στους αιώνες ο τουρισμός καθίσταται ένας ανταγωνιστικός κλάδος ο οποίος βοηθά στην ανάπτυξη των χωρών, δίνοντας τους τη δυνατότητα να έχουν μεγάλα έσοδα από τους επισκέπτες οι οποίοι στόχευαν μέσα από τα ταξίδια τους να γνωρίζουν νέες τοποθεσίες και πολιτισμούς (Cook, et al., 2014).

Ο 19ος αιώνας, αποτελεί τον αιώνα-κλειδί για την πλήρη ανάπτυξη του τουρισμού. Τη περίοδο αυτή ο τουρισμός μετατρέπεται ως μια βιομηχανία παροχής υπηρεσιών, πράγμα που αποτυπώθηκε και στους τουριστικούς οδηγούς των διαφόρων περιοχών. Η βιομηχανική επανάσταση άλλαξε πλήρως το χάρτη των επαγγελμάτων, προσέδωσε περαιτέρω οικονομικούς πόρους και έδωσε τη δυνατότητα για την ανάπτυξη περαιτέρω ταξιδιών σε παγκόσμιο επίπεδο (Feng, 2015).

1.2 Στόχοι και σκοποί τουρισμού

Σήμερα ο τουρισμός αναγνωρίζεται ως μία ελπιδοφόρα ανταγωνιστική δραστηριότητα, η οποία επηρεάζεται σημαντικά από εθνικούς και διεθνείς παράγοντες, οι οποίοι με την σειρά τους προκαλούν συνέπειες στη διεθνή οικονομική και πολιτική συγκυρία (Karagiannis et al., 2015).

Σκοπός του εναλλακτικού τουρισμού είναι να συμβάλλει σημαντικά στην ελληνική οικονομία, περίπου κατά 10%, ενώ παράλληλα θέτει τις βάσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης. Τα τελευταία χρόνια η χορήγηση δανείων έχει περιοριστεί λόγω της οικονομικής δυσλειτουργίας του κράτους (van der Zee & Vanneste 2015).

Πολλοί τουρίστες υποστηρίζουν ότι η έντονη ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι που θα επηρεάσει και θα οδηγήσει σε βιωσιμότητα του τουριστικού κλάδου (Ζαχαράτος, 2014).

1.3 Οι συνηθέστερες κατηγορίες τουρισμού

Οι πιο γνωστές και συνηθέστερες κατηγορίες εναλλακτικού τουρισμού είναι οι εξής (Ηγουμενάκης, 2007):

Μορφωτικός τουρισμός: είναι ο τουρισμός που αναφέρεται στην μάθηση. Αυτό το είδος τουρισμού σημειώνει ανοδική πορεία στις προτιμήσεις των τουριστών και αφορά γενικά τη συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Τουρισμός εκθέσεων: Είναι η μορφή τουριστικής δραστηριότητας κατά την οποία συνεπεία μιας εκθεσιακής εκδήλωσης παρατηρείται μια συγκεκριμένη τουριστική - οικονομική δραστηριότητα.

Είναι γεγονός ότι η οργάνωση μιας έκθεσης συνοδεύεται παράλληλα από πλήθος άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι εκδρομές, οι ξεναγήσεις, η ψυχαγωγία γενικότερα, μαζί με τη μεταφορά, τη διαμονή και τη διατροφή των συνέδρων, αποτελούν δραστηριότητες αναπόσπαστα δεμένες με την εκθεσιακή δραστηριότητα. Αναπτύσσεται όλο και περισσότερο.

Τουρισμός πόλης: Χαρακτηριστικό αυτής της μορφής τουρισμού είναι ότι τα άτομα επιλέγουν μια πόλη ως προορισμό τους και περιηγούνται σε αυτή για λίγες μέρες, συνήθως τρεις με τέσσερις.

Συνεδριακός τουρισμός: πραγματοποίηση διαφόρων επαγγελματικών δραστηριοτήτων

Τουρισμός περιπέτειας: Η έννοια που μπορεί να δοθεί στον τουρισμό περιπέτειας έχει να κάνει με κάθε δραστηριότητα αναψυχής σε μακρινό, ή δύσβατο ή απομονωμένο προορισμό και προσφέρει μεγάλο βαθμό ρίσκου ή συγκίνησης σε αυτόν που τον επιλέγει.

Οικογενειακός τουρισμός: Η ύπαρξη παιδιών σε μια οικογένεια είναι ένας πολύ σπουδαίος παράγοντας για την επιλογή του τουριστικού προορισμού καθώς και το πόσες μέρες θα μείνουν σε αυτόν. Για αυτό το λόγο οι ταξιδιωτικοί πράκτορες προφέρουν θελκτικά πακέτα ώστε να είναι προσιτά στις οικογένειες που ταξιδεύουν με παιδιά.

Τουρισμός τρίτης ηλικίας: Πρόκειται για τον τουρισμό που αναφέρεται σε άτομα ηλικιωμένα (Κουτρομπής, 2010) περικλείοντας δραστηριότητες αθλημάτων για αυτή την ηλικιακή κατηγορία, όπως πχ σπορ που λαμβάνουν χώρα σε κάποια ξενοδοχειακή εγκατάσταση όπως το γκολφ.

Τουρισμός παραχείμασης: Σε αυτή την κατηγορία το άτομο ταξιδεύει για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα σε χώρες στις οποίες υπάρχει ήπιο κλίμα

προκειμένου να αποφύγει άσχημες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στην χώρα διαμονής του.

Ορεινός τουρισμός: Ο ορεινός τουρισμός αφορά όλες της δραστηριότητες αναψυχής που πραγματοποιούνται σε υπαίθριους χώρους και πάντα σε ορεινές περιοχές.

Αγροτικός τουρισμός: στον οποίο οι τουρίστες συμμετέχουν στην αγροτική ζωή.

Θαλάσσιος τουρισμός: Είναι από τις σημαντικότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού και ταχέως αναπτυσσόμενες καθώς, προσδίδει κέρδη στις χώρες υποδοχής που προσφέρουν αυτό το είδος τουρισμού. Ο θαλάσσιος τουρισμός γίνεται με κρουαζιέρες, με Yachting, με οργανωμένη εκδρομή, με σκάφος, με πλοία της γραμμής (Σφακιανάκης, 2013).

Χρονομεριστικός τουρισμός: Αποτελεί την ταχύτερα αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού σήμερα και έρχεται ως απάντηση στο πρόβλημα του 'κορεσμένου' τουρίστα ο οποίος απαιτεί, ειδικά στις μέρες μας, υψηλή ποιότητα στις διακοπές του.

Θρησκευτικός τουρισμός: Σχετίζεται με άτομα τα οποία παρακινούνται από θρησκευτικές αιτίες. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά την επίσκεψη σε μνημεία, εκκλησίες και μοναστήρια, ώστε οι τουρίστες να γίνουν μάρτυρες της αρχιτεκτονικής και της πολιτισμικής κληρονομιάς του κάθε τόπου. Αποτελεί την παλαιότερη και επικρατέστερη μορφή μετακίνησης, αφού πολλά εκατομμύρια άνθρωποι επιζητούν να έρθουν σε επαφή με το Θείο γνώρισμα της θρησκείας τους, αλλά και να δουν τις ρίζες από όπου προήλθε η πίστη τους. Για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού χρειάζεται μόνο η βασική υποδομή.

Επιλεκτικός τουρισμός: "Αναφέρεται σε άτομα υψηλής οικονομικής στάθμης, τα οποία θέλουν και έχουν την δυνατότητα να ξοδέψουν μεγάλα ποσά για την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών και επιθυμιών" (Σφακιανάκης, 2010).

Οικοτουρισμός : Ο στόχος του οικοτουρισμού είναι η απόλαυση και η εκτίμηση της φύσης. Συμβάλλει στη προστασία της φύσης και των τοπικών κοινωνιών και υπόκειται σε ορισμένες αρχές και σε ένα σύστημα διαχείρισης.

Βασικά στοιχεία για τον οικοτουρισμό:

❖ Οικολογικά αξιόλογες και προστατευόμενες περιοχές. Με κανόνες και τουριστική ανάπτυξη ώστε να διατηρηθούν αναλλοίωτες.

- ❖ Μη υπέρβαση των ικανοτήτων των περιοχών. Πρέπει ο σχεδιασμός στη κάθε περιοχή να είναι στα όρια που αντέχει το περιβάλλον της.
- ❖ Ενεργή προώθηση της προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- ❖ Διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού.

Ο οικολογικός τουρισμός: Οι τουρίστες και οι τουριστικοί φορείς σέβονται τη φύση σε σημείο που αποφεύγουν όσο γίνεται οτιδήποτε είναι επιβλαβές για το περιβάλλον, όπως το μέσα συγκοινωνίας.

Ο λαϊκός τουρισμός: αναφέρεται στις λαϊκές κατηγορίες πληθυσμού. Αυτή η κατηγορία τουρισμού αποτελείται από άτομα που δεν έχουν μεγάλη οικονομική άνεση και συνήθως ταξιδεύουν οικογενειακά με κάθε είδους μεταφορικό μέσο, όπως τροχόσπιτα, αυτοκίνητα, μοτοσικλέτες κ.α.

Ο κοσμοπολίτικος τουρισμός: Τα άτομα που επιλέγουν αυτή την κατηγορία τουρισμού είναι άτομα της αριστοκρατίας που συνήθως ταξιδεύουν από το ένα κοσμοπολιτικό κέντρο στο άλλο και ξοδεύουν μεγάλα ποσά τόσο για την μετακίνηση τους όσο και για την διαμονή τους σε ένα τουριστικό προορισμό.

Ο κοινωνικός τουρισμός: Αυτό το είδος τουρισμού χαρακτηρίζεται από οικονομικά ασθενές κοινό, το οποίο χάρη σε ειδικές παροχές έχει τη δυνατότητα να κάνει διακοπές (Σφακιανάκης, 2010).

"Περιπατητικός ή περιηγητικός τουρισμός: ορίζεται η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων που αφορούν τη διενέργεια πεζοπορικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιολογής αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας. " (Σφακιανάκης, 2010):

Πολιτισμικός Τουρισμός: Η σχέση του γενικού τουρισμού με τον πολιτισμό είναι άρρηκτη.

Ο αθλητικός τουρισμός: έχει σαν κύριο κίνητρο την άσκηση.

Ιαματικός, θεραπευτικός και τουρισμός υγείας: Ο όρος ιατρικός τουρισμός ή τουρισμός υγείας, αντιστοιχεί σε οργανωμένο από μεσάζοντες τουρισμό για την ικανοποίηση των αναγκών της υγείας (Σπαθή 2010).

Ο τουρισμός υγείας σχετίζεται με δραστηριότητες που αφορούν θέματα υγείας ακόμα και σε άτομα που η οικονομική κατάσταση μπορεί να ανεβαίνει αλλά το ποσοστό ηλικίας μειώνεται (Σπαθή 2010).

Τουρισμός φύσης: Εκφράζει την επιθυμία του ανθρώπου για στροφή προς την φύση υπάρχει γιατί χρειάζεται να ξεφεύγει, μόνιμα η προσωρινά από το

αστικό περιβάλλον οπου από τύχη ή από ανάγκη ζει (van der Zee & Vanneste 2015).

1.4 Στοιχεία γνωρίσματα του τουρίστα καταναλωτή

Η αγοραστική διαδικασία που εφαρμόζουν οι καταναλωτές εμπεριέχει 5 στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορά την αναγνώριση του προβλήματος, από τη στιγμή που ο καταναλωτής αντιλαμβάνεται ένα πρόβλημα, το οποίο ενδέχεται να έχει προκληθεί από εσωτερικά ερεθίσματα (πείνα, δίψα κλπ.) αλλά και από εξωτερικά, όπως είναι τα διαφημιστικά μηνύματα. Για παράδειγμα, ο καταναλωτής βλέπει μια διαφήμιση για ένα ταξιδιωτικό προορισμό και αντιλαμβάνεται την ανάγκη για ψυχαγωγία (Kelly, 2014).

Το δεύτερο στάδιο είναι η αναζήτηση στοιχείων και δεδομένων που σχετίζονται με τη διαδικασία της πρόσβασης σε σημεία πληροφόρησης. Στο σημείο αυτό, ο καταναλωτής γίνεται περισσότερο δεκτικός σε στοιχεία που αφορούν το εκάστοτε προϊόν/ υπηρεσία και μετέπειτα αναζητά ενεργά πληροφόρηση.

Στο τρίτο στάδιο της εν λόγω διαδικασίας, οι πελάτες αντιλαμβάνονται τις εναλλακτικές τους σύμφωνα με τις ζητούμενες ανάγκες (Ζαχαράτος, 2014).

Το τέταρτο στάδιο, είναι η απόφαση για συμφωνία αγοράς που σχετίζεται με την πληρωμή και παραλαβή του προϊόντος ή της υπηρεσίας μέσα από τη διαδικασία διανομής. Ο καταναλωτής στο εν λόγω στάδιο είναι σε θέση να λάβει αγοραστικές αποφάσεις που έχουν να κάνουν με την επιλογή αγοράς, προμηθευτή, χρόνου και τρόπου πληρωμής (Hollensen, 2015).

Τέλος, το τελευταίο στάδιο αποτελεί και η συμπεριφορά κατόπιν της αγοράς και τυχόν προβλήματα αναφορικά με τη χρήση των προϊόντων ή υπηρεσιών, παράπονα ή επιστροφές αγαθών που δεν άφησαν ικανοποιημένους τους καταναλωτές (Δανιάς, 2016).

Το στάδιο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό καθώς προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες για αναγκαίες τροποποιήσεις ή για ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών (Hollensen, 2015).

1.5 Ορεινές περιοχές στην Ευρώπη

Η παγκόσμια σημασία των βουνών αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο. Η Ευρώπη έχει πολλές οροσειρές, σε όλα σχεδόν τα μέρη της ηπείρου. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν βουνά πολύ διαφορετικά σε κάθε κλίμακα, από άποψη κλίματος, οικολογίας, οικονομίας και άλλων χαρακτηριστικών. Τα ευρωπαϊκά ορεινά τοπία είναι πολιτιστικά τοπία που αντικατοπτρίζουν μακροπρόθεσμες αλληλεπιδράσεις ανθρώπων με βιοφυσικά συστήματα. Τα βουνά της Ευρώπης είναι ζωτικής σημασίας για τον πληθυσμό της ηπείρου με τέσσερις βασικούς τρόπους:

- 1) Ως «πύργοι ύδρευσης» που τροφοδοτούν υδατικά μεγάλο μέρος, ειδικά το καλοκαίρι, και ως πηγές υδροηλεκτρικής ενέργειας.
- 2) Ως κέντρα διαφορετικότητας, τόσο βιολογικά όσο και πολιτιστικά.
- 3) Για την παροχή ευκαιριών αναψυχής και τουρισμού, με βάση τα φυσικά χαρακτηριστικά και την πολιτιστική κληρονομιά.
- 4) Λόγω της ευαισθησίας τους στην αλλαγή του περιβάλλοντος, όπως εκδηλώνεται στην τήξη των παγετώνων.

Τα ορεινά οικοσυστήματα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις περιβαλλοντικές αλλαγές που πιθανόν να προκύψουν από την αλλαγή του κλίματος. Ακόμη και όταν τα δεδομένα αυτά είναι διαθέσιμα για ορισμένες χώρες, οι διαφορές στους ορισμούς και τις μεθοδολογίες συλλογής και ανάλυσης δεδομένων δυσχεραίνουν τις συγκρίσεις. Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής συνοχής και της διεύρυνσης, οι ορεινές περιοχές θεωρούνται ότι έχουν μόνιμα φυσικά μειονεκτήματα λόγω των τοπογραφικών και κλιματικών περιορισμών της οικονομικής δραστηριότητας ή / και της περιφέρειας. Καθώς η Ευρώπη διευρύνεται και καθίσταται όλο και πιο πολύπλοκη, οι μελλοντικές πολιτικές για τις ορεινές περιοχές πρέπει να βασίζονται σε μια διεξοδική κατανόηση της τρέχουσας κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής κατάστασης και του βαθμού επιτυχίας των προηγούμενων και των σημερινών πολιτικών που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα αυτούς τους τομείς.

Η τοπογραφία των βουνών της Ευρώπης ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό από τα ψηλά βουνά όπως οι Άλπεις, τα Πυρηναία, τα Ρουμανικά Καρπάθια και η νότια Νορβηγία. Υπάρχει μεγάλη κλιματική διακύμανση, με μεγάλες τάσεις βορρά-νότου και δυτικά-ανατολικά. Υπάρχει επίσης μεγάλη ποικιλία γηπέδων.

Στις περισσότερες οροσειρές - εκτός της Σικελίας, της νότιας Ελλάδας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου - κυριαρχεί η δασική κάλυψη. Στη

βόρεια Ευρώπη, οι χορτολιβαδικές εκτάσεις είναι αναλογικά πιο σημαντικές, όπως είναι η άγονη γη και ο μόνιμος πάγος και το χιόνι στη Σκανδιναβία. Σημαντικές αναλογίες των υψιπέδων της Σκωτίας και άλλων βουνών των βρετανικών νήσων καλύπτονται από υγρότοπο. Στην Κεντρική και Νότια Ευρώπη, η καλλιεργήσιμη γη έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από τους βοσκότοπους, η οποία είναι μάλλον περιορισμένη σε έκταση, εκτός από το Massif Central¹, την Κρήτη, τα Καρπάθια και τις Απενίνιες. Οι μεσογειακοί θάμνοι είναι σημαντικοί στην Ελλάδα και σε όλη την Ιβηρική χερσόνησο.

1.5.1 Πλαίσιο ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού που αφορούν ή βρίσκουν εφαρμογή στους ορεινούς όγκους

Για τη περίοδο 2014-2020 θα χρειαστεί αύξηση των μέσων ετήσιων επενδύσεων. Βασικό μέρος αυτών αφορά τη στοχευμένη αναβάθμιση καταλυμάτων και ενίσχυση αλλά και δημιουργία υποδομών υψηλής ποιότητας. Κρατικοί και κοινοτικοί πόροι, όπως το ΕΣΠΑ, θα πρέπει να αξιολογηθούν προσεκτικά ώστε να αποτελέσουν πόλο έλξης για ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια (Insete 2017).

1.5.2 Η αναπτυξιακή πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού έχουν διαδραματίσει οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της Ελλάδας που αποτελούν διαχρονικούς πόρους έλξης των τουριστών (Αραμπατζής, 2010).

Ως εκ τούτου η διαφύλαξη των πόρων και η διαχείρισή τους στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης είναι καίριας σημασίας για την βιωσιμότητα και περαιτέρω ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού (Insete 2015). Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει ανάγκη για ένα Εθνικό (Ειδικό) Χωροταξικό Σχέδιο για τον Τουρισμό που θα διασφαλίζει την αειφορία του κλάδου καθώς και των τουριστικών προορισμών. Το Σχέδιο αυτό πρέπει να θέτει τις βασικές αρχές και κατευθύνσεις στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο, η εξειδίκευση των οποίων θα γίνεται μέσω ειδικών εργαλείων και μηχανισμών σε περιφερειακό, υπερτοπικό και τοπικό επίπεδο (Final REPORT 2004). Αξίζει να αναφερθεί ότι η σύγχρονη Ελληνική και Μεσογειακή εμπειρία από την τουριστική αξιοποίηση

¹ ορεινή περιοχή της νοτιοκεντρικής Γαλλίας

ακατοίκητων νησιών και βραχονησίδων είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται σκόπιμη η αναγνώριση καλών πρακτικών σε διεθνές επίπεδο και η αξιολόγηση της σκοπιμότητας και δυνατότητας μεταφοράς τους στο εθνικό πλαίσιο (Final REPORT 2004).

1.5.3 Αξιολόγηση της αναπτυξιακής πολιτικής

Οι πολιτικές για τις ορεινές περιοχές περιλαμβάνουν τομεακές και ολοκληρωμένες πολιτικές, τόσο άμεσα στοχοθετημένες όσο και έμμεσες που επηρεάζουν τις ορεινές περιοχές. Οι χώρες στις οποίες δεν μπορούν να εντοπιστούν πολιτικές για τις ορεινές περιοχές περιλαμβάνουν τις χώρες χωρίς βουνά, εκείνες με πολύ λίγα ή χαμηλά βουνά και εκείνες που είναι σε μεγάλο βαθμό ορεινές. Στις περισσότερες χώρες με μεσαία βουνά και στις περισσότερες προσχωρούσες χώρες, οι πολιτικές / μέτρα για τις ορεινές περιοχές είναι τομεακές. Στην Αυστρία, τη Γερμανία και την Ισπανία, οι πολιτικές για τις ορεινές περιοχές απευθύνονται σε πολυτομεακή ανάπτυξη. Αυτές οι χώρες έχουν διευρύνει προοδευτικά το πεδίο εφαρμογής της ορεινής πολιτικής τους, εγκαταλείποντας μια αποκλειστική αρχική εστίαση στη γεωργία. Οι πολιτικές για τις ορεινές περιοχές συχνά αντιμετωπίζουν ζητήματα που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη (κυρίως τον τουρισμό), τις υποδομές και το περιβάλλον.

Στη Γαλλία, την Ιταλία και την Ελβετία, οι πολιτικές για τις ορεινές περιοχές απευθύνονται στη συνολική ανάπτυξη, μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης που αντανακλά μια πιο προηγμένη θέση όσον αφορά την αειφόρο ανάπτυξη.

Το εύρος των εργαλείων που αναπτύσσονται για την εφαρμογή πολιτικών, περιλαμβάνει τον νομικό ορισμό των ορεινών περιοχών, συνήθως όσον αφορά το υψόμετρο και συχνά την οριοθέτηση των ορεινών όγκων, τη νομοθεσία για τα βουνά και προγράμματα έρευνας και κατάρτισης.

Η εφαρμογή πολιτικών σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με την ανάπτυξη της πολιτικής διερευνάται στους τομείς της γεωργίας, της δασοκομίας, των μεταλλείων και της μεταποίησης, του τουρισμού, των υποδομών, των συνθηκών διαβίωσης και του περιβάλλοντος και παρουσιάζονται παραδείγματα συγκεκριμένων δράσεων. Συμπληρώνοντας αυτές τις υποεθνικές και εθνικές πολιτικές, περιλαμβάνονται διάφορες διακρατικές πολιτικές και μέσα,

συμπεριλαμβανομένων τόσο των διασυνοριακών θεσμών περιφερειακής συνεργασίας όσο και των διεθνών συμφωνιών.

Στις προσχωρούσες χώρες, τόσο τα προγράμματα PHARE² όσο και το SAPARD³ έχουν επικεντρωθεί σε ορεινές περιοχές. Είναι δύσκολο να διαχωριστούν οι γενικές τάσεις και οι άλλες επιπτώσεις της πολιτικής από τις επιπτώσεις συγκεκριμένων ορεινών πολιτικών (Αραμπατζής, 2010). Οι λίγες αξιολογήσεις που έγιναν δείχνουν ότι:

- Ο πληθυσμός των ορεινών περιοχών γενικά μειώνεται.
- Η χρηματοδότηση στο πλαίσιο της ΚΓΠ δεν επιτυγχάνει πάντοτε τους στόχους της στις ορεινές περιοχές.
- Η οικονομική διαφοροποίηση λαμβάνει χώρα, αλλά η ανεργία παραμένει υψηλή σε ορισμένες περιοχές.
- Το περιβάλλον, τα τοπία και οι πολιτιστικές αξίες έχουν βελτιωθεί.
- Οι επιπτώσεις φραγμού έχουν μειωθεί, αλλά κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο (Euromontana 2017).

1.5.4 Ανάλυση πολιτικής για τις ορεινές περιοχές στην Ελλάδα-αξιολόγηση

Τα βουνά καταλαμβάνουν περίπου το ένα πέμπτο της συνολικής επιφάνειας της γης και έχουν προοδευτικά μετατραπεί σε σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς. Πολλές ανεπτυγμένες χώρες όπως η Ελλάδα η οποία διαθέτει πολλά βουνά, έχουν εντοπίσει και υλοποιήσει αξιοσημείωτες κρατικές παρεμβάσεις για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές τους. Ο ελληνικός κρατικός σχεδιασμός, βασικά, παρεμβαίνει κατά τρόπο αντισταθμιστικό και εξισορροπητικό, δημιουργώντας τους απαραίτητους όρους και προϋποθέσεις για τον ομαλό σχηματισμό του απαραίτητου τουριστικού κεφαλαίου σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (Euromontana 2017).

1.6 Τρόποι αύξησης της συμβολής των ορεινών περιοχών

² Το πρόγραμμα Phare ήταν ένα από τα τρία προενταξιακά μέσα που χρηματοδοτούνταν από την Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό την ενίσχυση των υπονήφινων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην προετοιμασία τους για ένταξη στην ΕΕ.

³ Πρόγραμμα με στόχο την ενίσχυση των δομών στον τομέα της γεωργίας και την προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης.

Τα βουνά είναι από τις λίγες περιοχές του κόσμου που χαρακτηρίζονται από ομορφιά, πλούσια βιοποικιλότητα και ποικιλομορφία στον ανθρώπινο πολιτισμό, τις παραδόσεις και τον τρόπο ζωής. Ωστόσο, οι ορεινές περιοχές έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, δηλαδή την απομόνωση (Jansky, et.al., 2002).

Ο τουρισμός χρησιμοποιήθηκε ως «θεμελιώδες εργαλείο» για την τοπική ανάπτυξη, καθώς η τουριστική κατανάλωση στην περιοχή παραγωγής συνδέεται με πολύπλευρους τρόπους για όλες τις τοπικές οικονομικές δραστηριότητες (γεωργία, αλιεία, βιοτεχνίες κ.λπ.) και έχει σημαντικές επιπτώσεις στην παραγωγή και την κοινωνική δομή.

Η σταδιακή ανάπτυξη τουριστικών κινήτρων συνέβαλε στην ενεργοποίηση και αργότερα στην προσβασιμότητα του ορεινού τουρισμού για την αύξηση των τουριστικών ομάδων.

Η διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης μέσω του μηχανισμού της αγοράς δεν συμβιβάζεται με την επίτευξη σημαντικών στόχων, όπως η προστασία του περιβάλλοντος και η εξάλειψη αθέμιτου ανταγωνισμού.

Η επιλογή της τοποθεσίας είναι ζήτημα πρωταρχικής σημασίας για μια τουριστική επιχείρηση, διότι έχει αντίκτυπο όχι μόνο στην οικονομική σταθερότητα του επενδυτικού σχεδίου αλλά στους φυσικούς και ανθρώπινους γεωγραφικούς πόρους της ίδιας της περιοχής. Για το σκοπό αυτό, το κράτος παρεμβαίνει στην επιθυμία να αντισταθμίσει τις αδυναμίες της αγοράς και παράλληλα να ενισχύσει τον ηγετικό ρόλο των ιδιωτικών επιχειρήσεων στον τουρισμό και τη γενική ανάπτυξη της χώρας. Ταυτόχρονα, η ισχύς και η επιτυχία της πολιτικής παροχής κινήτρων συνδέεται άμεσα με την αύξηση της αποτελεσματικότητας των ενισχυόμενων τουριστικών επιχειρήσεων, προκειμένου να υπάρξουν θετικές επιπτώσεις από την επέκταση στην τοπική κοινωνία και την οικονομία, γεγονός που αποτελεί πρόκληση σε μια τόσο ανταγωνιστική αγορά. Συνεπώς, η ανακατανομή των επενδύσεων προϋποθέτει την ύπαρξη διαθέσιμων επενδύσεων. Οι τάσεις αυτές είναι ανεξάρτητες σε μεγάλο βαθμό από την ειδική πολιτική παροχής κινήτρων και διαμορφώνονται σύμφωνα με τις διάφορες συνθήκες που επικρατούν στις εθνικές και διεθνείς αγορές (Euromontana 2017).

1.7 Τα οφέλη για τις ορεινές περιοχές μέσα από την ανάπτυξη

Στον τουριστικό τομέα ορεινών περιοχών τόσο οι νέες τεχνολογίες όσο

και το διαδικτυακό marketing συντελούν στην εξέλιξη ζήτησης και προσφοράς σημειώνοντας άνοδο τα τελευταία χρόνια στην κερδοφορία.

Επίσης σημαίνουντα ρόλο στην ανάπτυξη της ζήτησης των ορεινών τουριστικών περιοχών, παίζουν πια όλα τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης, τα οποία συντελούν στην αμεσότητα στην ενημέρωση του καταναλωτή, στην πιο εύκολη και αποτελεσματική κάλυψη των αναγκών του. (Mowforth, & Munt, 2015).

1.8 Ευρωπαϊκή ατζέντα για την ύπαιθρο μετά το 2020

Οι αγροτικές και ενδιάμεσες περιοχές αποτελούν το 91% του εδάφους της ΕΕ, φιλοξενούν το 60% του πληθυσμού της, παράγουν το 43% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας τους και φιλοξενούν το 56% των θέσεων εργασίας τους. Οι αγροτικές περιοχές επιβραδύνουν σε σύγκριση με τις αστικές περιοχές. Η έκτη έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2014, επιβεβαίωσε ότι το χάσμα είναι ακόμη πιο ανησυχητικό, δεδομένου ότι εξακολουθεί να αυξάνεται, εν μέρει επειδή η ανάπτυξη μεγάλων και πρωτευουσών πόλων έχει επιταχυνθεί. (Mowforth, & Munt, 2015).

Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται τα διαρθρωτικά ταμεία επιδεινώνει αυτές τις ανισότητες:

- Ο πρώτος πυλώνας της ΚΓΠ και η απελευθέρωση των γεωργικών αγορών αυξάνουν τη συγκέντρωση της παραγωγής σε πιο εντατικές ζώνες και προκαλούν επιτάχυνση στην εξαφάνιση των επιχειρήσεων από άλλες περιοχές με καλά τεκμηριωμένες περιβαλλοντικές και κοινωνικές συνέπειες.
- Ο αρχικός στόχος της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης ήταν να αντισταθμίσει τις ανισότητες που επιφέρουν οι επιδοτήσεις που χορηγήθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα της ΚΓΠ, αλλά δυστυχώς δεν κατάφερε να αντιστρέψει την τάση. Η χρηματοδότηση που διατίθεται στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα της ΚΓΠ έχει μειωθεί σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο. Το μεγαλύτερο μέρος του διαθέσιμου προϋπολογισμού επικεντρώνεται στον γεωργικό τομέα. Η συγχρηματοδότηση των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης δημιουργεί προβλήματα στις περιφέρειες με λιγότερους διοικητικούς και χρηματοδοτικούς πόρους, εξηγώντας τη χαμηλή απορρόφηση των κονδυλίων σε ορισμένα κράτη μέλη.

- Το ΕΤΠΑ επικεντρώνεται όλο και περισσότερο στη χρηματοδότηση των αστικών περιοχών. Μέχρι στιγμής μόνο το 11,6% των πόρων που διατίθενται στο πλαίσιο του ΕΤΠΑ χορηγήθηκε στις αγροτικές περιοχές σε σύγκριση με 25,8% κατά την προηγούμενη περίοδο προγραμματισμού.

- Σε μια εποχή όπου η αποψίλωση των αγροτικών περιοχών συνιστά σοβαρό πρόβλημα σε όλη την Ευρώπη - ιδιαίτερα το κίνημα των νέων από αγροτικές ή απομακρυσμένες περιοχές σε πόλεις και πόλεις -, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο δυστυχώς δυσκολεύεται να αναπτύξει τους πόρους επαγγελματικής κατάρτισης στις αγροτικές περιοχές: μόνο το 7% του ΕΚΤ είναι αφιερωμένο στις αγροτικές περιοχές κατά την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού. Ωστόσο, υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ του ποσοστού απασχόλησης των νέων και του ποσοστού των νέων στην επαγγελματική κατάρτιση (Mowforth, & Munt, 2015).

Οι προετοιμασίες για την περίοδο προγραμματισμού μετά το 2020 θα ξεκινήσουν πολύ σύντομα. Η προστιθέμενη αξία και το δυναμικό δημιουργικότητας και καινοτομίας που προσφέρουν οι αγροτικές περιοχές είναι σημαντική, και επιδιώκεται η συμβολή τους στην αειφόρο ανάπτυξη μέσα από τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Ενώ η έννοια των «έξυπνων πόλεων» έχει γίνει η πολιτική επιλογή των υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων όσον αφορά την ανταπόκριση στις μελλοντικές προκλήσεις, η επιτροπή NAT θεωρεί ότι αντιθέτως θα είναι αδύνατο να επιτευχθούν οι στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», της συνοχής στην Ευρώπη, χωρίς να αντλείται από όλες τις πηγές δυνητικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης της υπαίθρου (Mowforth, & Munt, 2015).

Η κατάσταση στις αγροτικές περιοχές της ΕΕ καθιστά την αγροτική ζωή μια σημαντική πτυχή του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Οι αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που χαρακτηρίζονται ως περιιαστικές, αντιπροσωπεύουν το 58% του πληθυσμού της ΕΕ και το 56% των θέσεων εργασίας του. Οι αγροτικές περιοχές του 21ου αιώνα είναι πολύ διαφορετικές.

Τα περιουσιακά τους στοιχεία ξεπερνούν τον πρωτογενή τομέα: η γεωργία εξακολουθεί να καθορίζει τη χρήση της γης, αλλά οι δευτερογενείς και τριτογενείς δραστηριότητες έχουν καταστεί πολύ σημαντικές για την οικονομία και την απασχόληση.

Η ποικιλομορφία των αγροτικών περιοχών προσφέρει σημαντική προστιθέμενη αξία και δυνατότητες δημιουργικότητας και καινοτομίας και αυτό

μπορεί να μετατραπεί σε ακόμα καλύτερη χρήση. Ωστόσο, οι συνεισφορές τους στην έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, στοχευμένες στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», υποτιμώνται και δεν αξιοποιούνται επαρκώς. Η αναγνώριση αυτών των τομέων ως πόλων ανάπτυξης και καινοτομίας θα τους επιτρέψει να εμπλακούν περισσότερο στα προγράμματα της ΕΕ. Οι στόχοι της στρατηγικής θα επιτευχθούν μόνο με την αναμενόμενη συμβολή των εταίρων τους στην ευρωπαϊκή ανάπτυξη και καινοτομία. Αυτό έγινε ακόμη πιο αναγκαίο από τις επιφυλάξεις για την ευρωπαϊκή προσπάθεια, πράγμα που σημαίνει ότι ένα μέρος του αγροτικού πληθυσμού έχει επιλέξει ακραίες πολιτικές θέσεις, όπως καθώς και από τις μεγάλες κλιματικές προκλήσεις και τις μεγάλες μεταναστευτικές ροές τώρα και στο μέλλον (Hollensen, 2015).

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Ένωσης, οι ευρωπαϊκές πολιτικές πρέπει να διασφαλίζουν την ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη της ΕΕ και την ευημερία.

Ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζονται τα μέτρα ευρωπαϊκών πολιτικών δεν κατευθύνει τα ευρωπαϊκά κονδύλια προς την κατεύθυνση των πυκνοκατοικημένων περιοχών και των μεγάλων περιφερειακών ανισορροπιών, ιδίως των υπηρεσιών υγείας, κινητικότητας και ασφάλειας.

Πρέπει να γίνουν πιο κατάλληλες κινήσεις στα σχετικά τοπικά και περιφερειακά επίπεδα για τη δημιουργία και τη στήριξη της δυναμικής της τοπικής ανάπτυξης. Το περιεχόμενο των επιχειρησιακών προγραμμάτων και προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης παρουσιάζει τα όρια της τρέχουσας κοινοτικής προσέγγισης: τα νέα εργαλεία ενσωμάτωσης όπως για παράδειγμα η CLLD⁴ δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη ή τις περιφέρειες.

Είναι σαφές ότι παντού όπου η τοπική ανάπτυξη διευθύνεται από τοπικούς παράγοντες, οι αγροτικές περιοχές ξαναβρίσκουν, μεταξύ άλλων, την ελκυστικότητά τους για τις επιχειρήσεις και τους νέους. Οι υψηλής ταχύτητας συνδέσεις ευρυζωνικού διαδικτύου είναι το κλειδί εδώ. Η Ευρώπη πρότεινε να γίνει αυτός ο κανόνας κατά την περίοδο 2014-2020: μια ωραία πρόκληση για τις προσπάθειες συγκέντρωσης ανθρώπων σε αυτή την υπόθεση, την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να ενεργήσει περισσότερο για να υποστηρίξει και να

⁴ Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων

υπερβεί την υποχώρησή της πίσω από την αρχή της επικουρικότητας (Mowforth, & Munt, 2015).

Το ευρωπαϊκό χρονοδιάγραμμα επιτρέπει σήμερα χρόνο για συζήτηση. αυτό πρέπει να αξιοποιηθεί ώστε να υπάρξει ένα ισχυρότερο, αποτελεσματικότερο πλαίσιο για την αγροτική πολιτική μετά το 2020.

Αυτό ήταν το σκεπτικό πίσω από την έκκληση "για μια ευρωπαϊκή ατζέντα για την ύπαιθρο" στη διάσκεψη με τον ίδιο τίτλο, που διοργανώθηκε τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους από το δίκτυο Rurality-Περιβάλλον-Ανάπτυξη και την Επιτροπή των Περιφερειών, με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κίνηση της υπαίθρου (ECM). Η πρόσκληση για μια Λευκή Βίβλο για τις αγροτικές περιοχές μέσω αυτής της πλατφόρμας για διεθνείς οργανισμούς αποτελεί επίσης μέρος των κινήσεων προς μια ευρωπαϊκή ατζέντα για την ύπαιθρο, η οποία αποτελεί φυσική επέκταση της. Οι εκκλήσεις αυτές υποστηρίζονται σήμερα από πολλά μέρη και σε όλα τα επίπεδα, όπως η Διακομματική Ομάδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις αγροτικές, ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές (Hollensen, 2015).

Η υιοθέτηση μιας ευρωπαϊκής ατζέντας για την ύπαιθρο θα στείλει ένα ισχυρό πολιτικό μήνυμα για τη δέσμευση της κοινότητας. Θα παρέχει το διατομεακό πλαίσιο για μια πολιτική που είναι απαραίτητη για την επίτευξη του στόχου της Ένωσης. Τα αγροτικά εδάφη αποτελούν μέρος της απάντησης στις προκλήσεις της Ευρώπης και η ευρωπαϊκή ατζέντα για την ύπαιθρο είναι το κλειδί για την απελευθέρωση όλων των δυνατοτήτων στον τομέα αυτό (Benur, & Bramwell, 2015).

1.8.1 Αύξηση της συμβολής των ορεινών περιοχών και τα οφέλη για τις ορεινές περιοχές

Ο Jean-Pierre Halkin, προϊστάμενος μονάδας στη ΓΔ Regio (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) ενθάρρυνε τις περιφέρειες και τα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν πρώτα τα υπάρχοντα μέσα, όπως οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης με τα εργαλεία ολοκληρωμένης εδαφικής επένδυσης (ITI), τις μακροοικονομικές στρατηγικές ή τα ειδικά ποσοστά συγχρηματοδότησης, για ορεινές περιοχές. Είναι πιθανό ότι οι μελλοντικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα κινηθούν με μεγαλύτερη προσοχή στη μετανάστευση, την ασφάλεια και την άμυνα. Θα έχει επίσης αντίκτυπο στις θεματικές προτεραιότητες της πολιτικής συνοχής. Αυτές

οι αναμενόμενες αλλαγές ανοίγουν επίσης ένα παράθυρο για την απλούστευση των διαδικασιών (Benur, & Bramwell,2015).

Ορισμένες στρατηγικές συμμαχίες με άλλες οργανώσεις, όπως αυτές που εκπροσωπούν τα νησιά ή τις αραιοκατοικημένες περιοχές, θα μπορούσαν να αναπτυχθούν για να συμμετάσχουν καλύτερα (Hollensen, 2015).

Η Euromontana⁵ καλεί όλους τους οργανισμούς, ιδιαίτερα τις περιφέρειες και τα κράτη μέλη που συμμετείχαν στη διάσκεψη, να δείξουν την υποστήριξή τους για μια ειδική προσέγγιση για τις ορεινές περιοχές, μεταξύ άλλων στην προσεχή ανοικτή διαβούλευση για τη μελλοντική πολιτική συνοχής. Τέλος, η Euromontana δεσμεύεται να συνεχίσει να υποστηρίζει μια πολιτική συνοχής που επικεντρώνεται περισσότερο στην εδαφική συνοχή και λαμβάνει πλήρως υπόψη τις ιδιαιτερότητες των ορεινών περιοχών (Benur, & Bramwell,2015).

⁵ Ευρωπαϊκό πολυτομεακό δίκτυο για την συνεργασία και ανάπτυξη των ορεινών περιοχών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΥ ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ-ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης είναι δήμος της Περιφέρειας Πελοποννήσου που συστάθηκε το 2011 μετά από τη συνένωση των προϋπαρχόντων δήμων Ξυλοκάστρου και Ευρωστίνης, βάσει των διατάξεων του προγράμματος «Καλλικράτης». Βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του Νομού Κορινθίας, στα σύνορα με τον Νομό Αχαΐας. Έχει έκταση 411.772 στρέμματα και πληθυσμό 17.365 κατοίκους (επίσημα στοιχεία ΕΣΥΕ – 2011). Έδρα του δήμου είναι το Ξυλόκαστρο, η μοναδική κωμόπολή του. Περιλαμβάνει τις παρακάτω Τοπικές Κοινότητες:

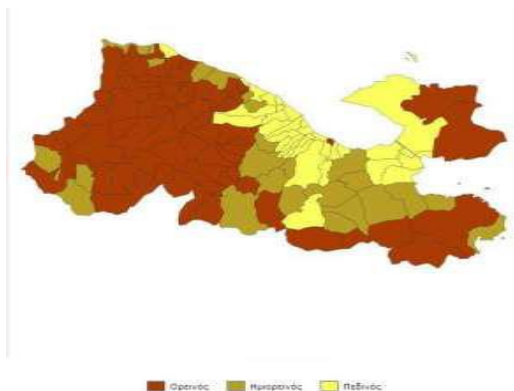
Άνω Συνοικίας Τρικάλων, Μέσης Συνοικίας Τρικάλων, Κάτω Συνοικίας Τρικάλων, Καρυάς, Μάννας, Παναριτίου, Στυλίων, Ρεθίου, Ξανθοχωρίου, Δενδρού, Ζεμενού, Νέων Βρυσουλων, Κορφιώτισσας, Θροφαρίου, Ρίζας, Σοφιανών, Γεληνιάτικων, Θαλερού, Μελισσίου, Λαγκαδαϊκών, Συκιάς, Καμαρίου, Κάτω Λουτρού, Πιτσών, Πελλήνης, Δερβενίου, Ελληνικού, Ευρωστίνης – Ροζενών, Καλλιθέας, Λυγιάς, Λυκοποριάς, Πύργου, Σαρανταπήχου, Στομίου, Χελυδορέου και τη Δημοτική Κοινότητα Ξυλοκάστρου.

Ο Δήμος συνορεύει ανατολικά με το Δήμο Σικυωνίων και δυτικά με το Νομό Αχαΐας (Δήμος Αιγιαλείας). Ο Δήμος Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης ανήκει διοικητικά στην Περιφερειακή Ενότητα της Κορινθίας, όπου το 59,19% των εκτάσεων είναι ορεινές, το 22,49% ημιορεινές και το 18,32% πεδινές. Στην ορεινή Κορινθία και στα γεωγραφικά όρια του Δήμου, βρίσκονται δύο όρη με μεγάλο υψόμετρο. Το όρος Κυλλήνη (2.374 μέτρα υψόμετρο και 13ο ψηλότερο βουνό στη χώρα) και τα Αροάνια Όρη (που φτάνουν σε υψόμετρο τα 2.341 μέτρα), με έντονο ανάγλυφο και βαθιές χαράδρες. Στα βόρεια του Δήμου υπάρχει εκτενής ακτογραμμή και πλήθος παραθαλάσσιων χωριών. Στην ενότητα του Δήμου υπάρχει ποικιλία στη γεωμορφολογία και ένας ιδιαίτερος συνδυασμός βουνού και θάλασσας, γραφικών χωριών, ορεινών, ημιορεινών και παραθαλάσσιων, πανέμορφων δασών και ακρογιαλιών.

Ακολουθεί η απεικόνιση Μορφολογίας του Εδάφους στην Π.Ε. Κορινθίας, όπου διακρίνεται στη δυτική πλευρά ο έντονα ορεινός χαρακτήρας του Δήμου.

Πηγή: Ε.Π. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, Στρατηγικός Σχεδιασμός, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

2.2 Οικονομικά στοιχεία

Η οικονομία της περιοχής είναι επίσης πολύμορφη. Η βόρεια παραλιακή ζώνη, με κεντρικούς πόλους τις πόλεις του Ξυλοκάστρου και του Δερβενίου, παρουσιάζει έντονη τουριστική και εμπορική δραστηριότητα, ενώ στα νοτιότερα τμήματα οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με αγροτικές καλλιέργειες. Υπάρχουν όμως και ορεινές ενότητες, όπως η περιοχή με τα χωριά των Τρικάλων και το όρος της Κυλλήνης και η Ευρωστίνη (Ζάχολη) με τον όγκο των Αροάνιων ορέων, που παρουσιάζουν μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον και σημαντική δυναμική τουριστικής ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια. Εκεί οι κάτοικοι των περιοχών δραστηριοποιούνται παράλληλα και στον τουρισμό. Η δυναμική αυτή ενισχύεται από το πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο της περιοχής, το πλεονέκτημα της γειννίασης με την πρωτεύουσα, τη βελτίωση των οδικών υποδομών (συγκοινωνιακοί άξονες Πάτρας – Αθήνας και Κορίνθου – Τριπόλεως) και την εγγύτητά της με αρχαιολογικούς χώρους υψηλού ενδιαφέροντος και διεθνούς εμβέλειας, όπως η Αρχαία Ολυμπία, οι Δελφοί, οι Μυκήνες η Αρχαία Νεμέα και η Αρχαία Κόρινθος.

2.3 Πρωτογενής Τομέας

Η αγροτική δραστηριότητα μειώνεται συνεχώς την τελευταία δεκαετία (με βάση τις απογραφές της ΕΣΥΕ του 2001 και 2011). Οι απασχολούμενοι στον τομέα αυτό ανέρχονταν το 2001 στο 63% του συνόλου των απασχολούμενων στην περιοχή του Δήμου και το 2011 ανέρχονταν στο 31,7%. Λόγω της κρίσης το παραπάνω ποσοστό μπορεί να έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, αφού παρατηρείται στροφή μερίδας νέων στην αγροτική παραγωγή, αλλά και πάλι εμφανίζεται σημαντική μείωση της ασχολίας με τον τομέα αυτό. Σε ένα σημαντικό τμήμα των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα υπάρχει ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος με συμπληρωματικό εισόδημα από την ενασχόληση και με τον τουρισμό. Υπάρχει όμως σίγουρα ανάγκη εκσυγχρονισμού των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, αναδιάρθρωσης ορισμένων καλλιεργειών, αλλά και ενίσχυσης δραστηριοτήτων τυποποίησης, μεταποίησης και εμπορίας.

Τα κύρια προϊόντα της περιοχής είναι τα μήλα, η κορινθιακή σταφίδα, η σουλτανίνα, τα εσπεριδοειδή, τα κεράσια, τα αχλάδια και το λάδι. Η κορινθιακή σταφίδα, το λεμόνι, το λάδι καθώς και τα επιτραπέζια σταφύλια είναι διεθνώς αναγνωρισμένα για την ποιότητα τους. Ειδικά στην περιοχή της Ευρωστίνης

καλλιεργούνται λωτοί, φρούτα με υψηλή διατροφική αξία και αυξημένη ζήτηση στο εξωτερικό.

Στην περιοχή του Δήμου υπάρχουν τρεις γεωγραφικές ζώνες με διαφορετικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις :

1. Η ορεινή περιοχή, στην οποία κυριαρχούν οι εκτατικές και παραδοσιακές καλλιέργειες.
2. Η πεδινή και κυρίως η παραλιακή περιοχή, στην οποία επικρατούν οι εντατικές δενδρώδεις καλλιέργειες, οι οποίες σήμερα παρουσιάζουν ύφεση.
3. Η ημιορεινή περιοχή, που χαρακτηρίζεται σαν ενδιάμεση ζώνη κυρίως αγροτικής ανάπτυξης, όπου κυριαρχεί μία μείξη από εκτατικές και εντατικές καλλιέργειες.

Το μεγαλύτερο τμήμα των καλλιεργούμενων εκτάσεων είναι δενδρώδεις καλλιέργειες (εσπεριδοειδή, μήλα, κεράσια, αχλάδια κ.α.) και ακολουθούν οι αμπελοκαλλιέργειες. Επίσης υπάρχει μικρό ποσοστό αροτραίων καλλιεργειών, ενώ οι αγραναπαύσεις ανέρχονται σε ποσοστό περίπου 25% της γεωργικής γης. Ωστόσο τα στοιχεία αυτά διαχρονικά παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις.

Όσον αφορά την κτηνοτροφία αποτελεί και αυτή σημαντική δραστηριότητα, ειδικώς για ορισμένες τοπικές κοινότητες του Δήμου. Αφορά κυρίως την εκτροφή αιγοπροβάτων που ανέρχονταν περίπου σε 6.000 ζώα.

2.4 Υπηρεσίες μεταφορών και πρόσβασης

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης εκτείνεται κατά μήκος του οδικού άξονα Αθηνών Πατρών. Η πρόσβαση στην περιοχή γίνεται οδικώς και με τον προαστιακό (μέχρι Κιάτο). Ο Δήμος έχει το πλεονέκτημα να βρίσκεται σε σχετικά κοντινή απόσταση από δύο σημαντικά αστικά κέντρα, ήτοι την Αθήνα και την Πάτρα. Η ολοκλήρωση του έργου του Προαστιακού Σιδηρόδρομου εντός του 2018, θα βελτιώσει την πρόσβαση στις πεδινές περιοχές του Δήμου. Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ η πρόσβαση προς τις εξόδους των πεδινών κοινοτήτων είναι εξαιρετικά εύκολη, η οδική μετάβαση προς το νότιο τμήμα του Δήμου (ορεινές κοινότητες) είναι αρκετά δύσκολη με ορισμένα σημεία να χαρακτηρίζονται έως και επικίνδυνα.

2.5 Τουριστικές επιχειρήσεις

2.5.1 Υπηρεσίες διαμονής

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος στο Δήμο δραστηριοποιούνται 23 ξενοδοχειακές μονάδες με δυναμικότητα 525 δωματίων και 1.057 κλινών. Τα ξενοδοχεία αυτά έχουν μέσο μέγεθος 22,83 δωματίων και 46 κλινών, στοιχεία τα οποία «διαμορφώνονται» από τρία ξενοδοχεία τα οποία διαθέτουν πάνω από 80 κλίνες. Η συντριπτική πλειοψηφία των ξενοδοχείων διαθέτει κάτω από 40 κλίνες κατά μέσο όρο, γεγονός που οφείλεται κυρίως στις μονάδες του ορεινού όγκου. Σε αυτές θα πρέπει να προστεθούν επιπλέον 264 δωμάτια περίπου από ξενώνες/ενοικιαζόμενα δωμάτια, τόσο στην περιοχή του Ξυλοκάστρου, όσο και των Τρικάλων και της Ευρωστίνης με διαθέσιμο αριθμό κλινών 592. Επίσης, στο Δήμο βρίσκονται 19 τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις/κατοικίες με 161 διαθέσιμες κλίνες. Σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας, ο Δήμος είναι ο δεύτερος σε αριθμό ξενοδοχειακών μονάδων αντιπροσωπεύοντας το 23,5% του συνόλου, αλλά μόλις το 14,37% του συνόλου των διαθέσιμων κλινών. Το επίπεδο των ξενοδοχείων της περιοχής μπορεί να χαρακτηριστεί ως καλό βάσει των αξιολογήσεων σε τρία μεγάλα διεθνή sites κρατήσεων (Booking.com, Trip Advisor, και Trivago).

Η εγγύτητα του Δήμου με την Αττική έχει ωθήσει μεγάλο αριθμό επισκεπτών, κυρίως κατοίκων της πρωτεύουσας, στην οικοδόμηση παραθεριστικών κατοικιών. Βάσει των στοιχείων της τελευταίας απογραφής (ΕΣΥΕ 2011), στο Δήμο υπάρχουν 7.999 εξοχικές κατοικίες, 1.298 δευτερεύουσες και 2.150 κενές κατοικίες προς ενοικίαση ή πώληση. Μάλιστα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Δήμος Ξυλοκάστρου – Ευρωστίνης κατατάσσεται στην 20η θέση επί του συνόλου των Δήμων της χώρας βάσει του ποσοστού διαθέσιμων εξοχικών κατοικιών επί του συνόλου των κανονικών κατοικιών.

2.5.2 Τουριστικά γραφεία

Στο Δήμο Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης δραστηριοποιούνται δύο τουριστικά πρακτορεία. Η δραστηριότητά τους έγκειται σε εξερχόμενο (Outgoing) τουρισμό και σε συνεργασία με ορισμένα πρακτορεία των Αθηνών για την οργάνωση μονοήμερων επισκέψεων συλλόγων, Κ.Α.Π.Η. κ.α.

2.5.3 Δίκτυο τουριστικών επιχειρήσεων

Στα Τρίκαλα έχει δημιουργηθεί το 2017 ένα δίκτυο τουριστικών επιχειρήσεων με την ονομασία «Trikala Korinthias Network». Στόχος του είναι η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής μέσα από συλλογικές δράσεις προώθησης και προβολής και η ενίσχυση της παρουσίας των επιχειρήσεων στις αγορές του εξωτερικού. Σημαντική είναι η συνεργασία με το ευρύτερο δίκτυο «Experience Corinthia», ένα άτυπο δίκτυο τουριστικών επιχειρήσεων και επαγγελματιών του τουρισμού σε επίπεδο νομού, με στόχο την προώθηση της Κορινθίας ως ενός εναλλακτικού τουριστικού προορισμού.

2.6 Φυσικό περιβάλλον

2.6.1 Γεωλογικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά

Ο Δήμος χωρίζεται σε δυο ζώνες. Στην εύφορη πεδινή, κατά μήκος του Κορινθιακού κόλπου, και στην ορεινή με το όρος Ζήρεια ή Κυλλήνη. Το βουνό χωρίζεται σε δύο συγκροτήματα κορυφών τη Μικρή Ζήρεια και τη Μεγάλη Ζήρεια. Ανάμεσα τους απλώνεται η χαράδρα της Φλαμπουρίτσας, η οποία διασχίζεται από τον ποταμό Σύθα και αποτελεί ένα χαρακτηριστικό τοπίο του ορεινού συγκροτήματος της Κυλλήνης.

Το κλίμα στην πεδινή ζώνη είναι ξηρό και εύκρατο με ήπιους χειμώνες, αρκετά δροσερά καλοκαίρια και βροχοπτώσεις που φτάνουν στα 400 χιλιοστά. Στην ορεινή ζώνη το κλίμα αλλάζει, οι χειμώνες είναι βαρείς με πολύ περισσότερες βροχοπτώσεις και πολλές χιονοπτώσεις, τα δε καλοκαίρια κατά τη διάρκεια της ημέρας αρκετά ζεστά και κατά τη διάρκεια της νύχτας πολύ-πολύ δροσερά.

2.6.2 Χλωρίδα

Η γεωγραφική θέση της Κυλλήνης, οι ιδιόμορφες γεωλογικές και κλιματικές συνθήκες της περιοχής σε συνδυασμό με τον έντονο διαμελισμό της σε πολλές κορυφές, χαράδρες, χείμαρρους και οροπέδια, έχουν δημιουργήσει μία ποικιλία οικολογικών συνθηκών, ιδανικών για την ανάπτυξη πολλών και διαφορετικών φυτών. Η χλωρίδα του όρους Κυλλήνη (ή Ζήρεια) κέντρισε το ενδιαφέρον των βοτανικών, από τα μέσα του 19ου αιώνα. Ιδιαίτερα σημαντικές θεωρούνται οι παρατηρήσεις του Θ. Ορφανίδη το 1851-1854, ο οποίος ανακάλυψε πολλά νέα «αλπικά» είδη. Από τότε

πολλοί επιστήμονες προώθησαν το έργο της συστηματικής μελέτης της χλωρίδας. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, η χλωρίδα του όρους Κυλλήνη αποτελείται από 1100 φυτικά είδη και υποείδη, φανερώνοντας έναν ανεκτίμητο χλωριδικό πλούτο. Ανάμεσα στα φυτά της Κυλλήνης υπάρχουν πολυάριθμα κοινά είδη, αλλά και αρκετά σπάνια. Συνολικά έχουν αναγνωριστεί 136 ενδημικά φυτά, εκ των οποίων τα 90 απαντώνται και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Τα υπόλοιπα είναι ενδημικά της Κυλλήνης και των άλλων βουνών της Πελοποννήσου και έξι από αυτά είναι τοπικά ενδημικά της Κυλλήνης.

2.6.3 Πανίδα

Στο όρος Κυλλήνη συναντώνται αλεπούδες, νυφίτσες, κουνάβια, ασβοί, σκαντζόχοιροι, λαγοί, πέρδικες, τυφλοπόντικες, η οχιά και ο σαπίτης ενώ φωλιάζουν και μερικά από τα μεγάλα αρπακτικά πουλιά της Ελλάδας, όπως οι φιδαιοί. Τα τελευταία χρόνια επεκτείνεται η παρουσία του αγριογούρουνου και του τσακαλιού. Στις όχθες της λίμνης Δασίου απαντάται ο σπάνιος πράσινος δεντροβάτραχος,. Στη σπηλιά του Ερμή συναντά κανείς νυχτερίδες, την μεγάλη μυωτίδα και τον μικρό ρινόλοφο, είδη που απειλούνται με εξαφάνιση.

2.6.4 Οικότοποι

Η έντονη διαφοροποίηση του τοπίου και η βιοποικιλότητα των ειδών έχουν δημιουργήσει 26 διαφορετικούς τύπους οικοτόπων. Δύο από αυτούς είναι οικότοποι προτεραιότητας σύμφωνα με την κοινοτική οδηγία 92/43 και για αυτό η περιοχή εντάχθηκε στο δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών NATURA⁶, με τον τίτλο ‘‘Κορυφές Όρους Κυλλήνη (Ζήρεια) και χαράδρα Φλαμπουρίτσα’’. Η περιοχή με έκταση 234.000 στρέμματα χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό ενδημισμού και με πολλά είδη να εντάσσονται στις κατηγορίες του καταλόγου σπάνιων ειδών του «Red Data Book»⁷, τα οποία κινδυνεύουν ή απειλούνται με εξαφάνιση.

⁶ Το **Natura 2000** (*Φύση 2000*) είναι ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο προστασίας της φύσης. Αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της Ε.Ε. για τη διατήρηση της φύσης. Ιδρύθηκε τον Μάιο του 1992 με την υιοθέτηση της οδηγίας των οικοτόπων η οποία συμπληρώνει την οδηγία για τα πουλιά (79/409/ΕΟΚ) και από κοινού αποτελούν την νομική βάση του δικτύου.

⁷ Κόκκινο βιβλίο δεδομένων των σπάνιων και απειλούμενων φυτών της Ελλάδας, έτος έκδοσης 2009. Αποτελεί το αποτέλεσμα της συνδυασμένης προσπάθειας 89 βοτανολόγων επιστημόνων και ερασιτεχνών. Περιλαμβάνει δύο τόμους με 300 ελληνικά είδη και υποείδη. Κάθε ταξινομική κατηγορία αξιολογήθηκε και ταξινομήθηκε σε κατηγορία απειλών, σύμφωνα με τους κανόνες της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN). Επιπλέον, προτείνονται μέτρα προστασίας για κάθε ταξινομική κατηγορία.

2.6.5 Υδάτινα οικοσυστήματα

Οι ποταμοί Σύθας και Όλβιος δημιουργούνται από τις επιφανειακές αλλά και τις υπόγειες απορροές του βουνού. Οι λεκάνες απορροής τους και οι κοίτες τους συνιστούν ιδιαίτερους οικοτόπους με οικολογικό και αισθητικό ενδιαφέρον. Η λίμνη Δασίου και άλλες μικρότερες εποχιακές λίμνες σχηματίζονται κατά τους χειμερινούς μήνες στο οροπέδιο της Ζήρειας, σε υψόμετρο 1500μ και τροφοδοτούνται από τις επιφανειακές απορροές του ορεινού όγκου. Πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος αυτών των υδάτινων σχηματισμών στην οικολογική ισορροπία και στην διατήρηση των ειδών χλωρίδας και πανίδας. Εξίσου σημαντικός όμως είναι και στην ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

2.7 Ναοί – Μοναστήρια

Στις ορεινές περιοχές του Δήμου Ξυλοκάστρου –Ευρωστίνης ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφτεί εκκλησίες και μοναστήρια του 16ου – 18ου αιώνα.

Ξεκινώντας από το Ξυλόκαστρο και ανεβαίνοντας προς τον ορεινό όγκο του Δήμου, συναντά κανείς στα Κάτω Τρίκαλα το ναό του Αγ. Δημητρίου, που χτίστηκε το 1697 και ξεχωρίζει για τις τοιχογραφίες που χρονολογούνται από το 18ο αιώνα με εξπρεσιονιστικό χαρακτήρα, και χαρακτηριστική τοιχογραφία την “Άκρα Ταπείνωση”.

Στα Μεσαία Τρίκαλα, υπάρχει η Μονή της Παναγίας, χτισμένη γύρω στο 1700, από το μητροπολίτη Κορίνθου Γρηγόριο Νοταρά και ο Ναός του Αγίου Γερασίμου που κτίστηκε στις αρχές του 19ου αιώνα, στο μέρος όπου βρισκόταν το σπίτι του Αγίου Γερασίμου .

Στα Άνω Τρίκαλα βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικόλαου, ο οποίος διαθέτει μοναδικές τοιχογραφίες οι οποίες χρονολογούνται στον 10ο αιώνα. Το ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Βλασίου, βρίσκεται πάνω από τα Άνω Τρίκαλα, και η παράδοση το θέλει να χτίζεται γύρω στο 1400, όταν βρέθηκε σε κοντινή Σπηλιά η θαυματουργή εικόνα του Αγίου. Η αυλή της μονής κοσμείται από λουλούδια και δέντρα, ενώ η θέα στην κοιλάδα του Σύθα ποταμού και στα αντικρινά χωριά των Τρικάλων που μαγεύει τον επισκέπτη. Επίσης αξίζει να θαυμάσει ο επισκέπτης το ξυλόγλυπτο τέμπλο και τις θαυμάσιες εικόνες του ναού, έργα του Σκορδίλη (αρχές του 17ου αιώνα).

Άξια επίσκεψης είναι η μονή του Αγίου Κωνσταντίνου στο Γελλήνι, χτισμένη μέσα σ' ένα θεόρατο βράχο, γεμάτη από παμπάλαιες τοιχογραφίες, δείγματα της μεσαιωνικής ακμής και της αλλοτινής δόξας του μοναστηριού.

Στην άλλη άκρη του Δήμου, κοντά στο Χελυδόρι, υπάρχει Μονή του 14ου αιώνα, που ήταν αφιερωμένη στον Προφήτη Ηλία. Η Μονή χτίστηκε κατ' αρχήν τετράπλευρος και στις τέσσερις πλευρές της έγιναν κελιά βυζαντινού ρυθμού ενώ το καθολικό της, αφιερωμένο στον Προφήτη Ηλία του Θεσθίτου, ήταν επίσης βυζαντινού ρυθμού. Η Μονή κατέρρευσε το 1740 μετά από βαρυχειμωνιά και αφού είχε υποστεί εκτεταμένες φθορές στο σεισμό του 1720. Το νέο μοναστήρι -που διατηρείται ικανοποιητικά και σήμερα- κτίστηκε στο σχέδιο της βασιλικής, το δε καθολικό του διέθετε ξυλόγλυπτο τέμπλο, ενώ οι εικόνες των δεσποτικών φιλοτεγήθηκαν το 1758 από έναν Κρητικό διάκονο ονόματι Αθανάσιο.

Ο ναός της Παναγίας των Καταφυγίων, βρίσκεται περίπου 10 χιλιόμετρα νότια του Δερβενίου, επί της οδού που οδηγεί στο ορεινό Σαραντάπηχο. Την προσωυμία της η εκκλησία την έχει αποκτήσει από τα Καταφύγια, την περιοχή που οικοδομήθηκε. Στην περιοχή "καταφύγια" και μέσα σε δυσπρόσιτες σπηλιές και σε απόκρημνα βράχια, είχαν καταφύγει οι Ζαχολίτες στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, για να κρυφτούν και να αποφύγουν τους διωγμούς των κατακτητών.

Αξιόλογη ιστορικά είναι και η εκκλησία του Αγίου. Νικολάου που κτίστηκε στον Κούτο, πριν το έτος 1798, από την οικογένεια Μαμωνά, η οποία ήλθε και εγκαταστάθηκε εδώ γύρω στα 1300 μ.Χ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ξυλόγλυπτο τέμπλο του ναού με τις αγιογραφίες του.

Η σημαντικότερη όμως εκκλησία, τόσο για την ιστορία της, όσο και για τον αρχιτεκτονικό της ρυθμό, που χτίστηκε την εποχή εκείνη, είναι αδιαμφισβήτητα ο ναός του Αγίου Γεωργίου στην Ευρωστίνη ή Ζάχολη. Ο ναός χτίστηκε το 1811 εντός 39 ημερών. Το σχέδιο στο οποίο οικοδομήθηκε ο ναός ήταν βασιλική βυζαντινού ρυθμού με 17 τρούλους. Η σκεπή στηρίχτηκε σε 36 κολώνες με κιονόκρανα βυζαντινού ρυθμού, ενώ το τέμπλο κατασκευάστηκε από την ξυλεία ενός και μόνο θρυλικού κυπαρισσιού και πάνω του σκαλίστηκαν εικόνες από την Παλαιά Διαθήκη, αλλά και η σκηνή της κοπής του κυπαρισσιού.

2.8 Αρχαιολογικοί χώροι

Ανάμεσα στο Ξυλόκαστρο και τα Τρίκαλα βρισκόταν η αρχαία Πελλήνη, στην περιοχή που και σήμερα βρίσκεται το ομώνυμο χωριό. Οι ανασκαφές του Αναστασίου Ορλάνδου το 1931-32 με τις επιγραφές που έφεραν στο φως, επιβεβαιώνουν τη θέση της αρχαίας πόλης. Επίσης αποκαλύφθηκαν τάφοι, θεμέλια αρχαίων οικοδομημάτων, κρηπίδωμα ναού και ίχνος θεάτρου, όλα κλασικής εποχής, καθώς και ρωμαϊκά νομίσματα. Επίγειο της Πελλήνης ήταν οι Αριστοναύτες, λιμάνι που βρισκόταν στη θέση του σημερινού Ξυλόκαστρου.

Σύμφωνα με τις περιγραφές του περιηγητή Πausανία στα Αchaϊκά του (170-177 μ.Χ.), στην περιοχή των Τρικάλων τοποθετείται η αρχαία πολύχνη Μύσαιο, μικρή πόλη που γίνονταν ιδιαίτερες λατρείες προς τη θεά Δήμητρα, τη θεά των σιτηρών και της κυοφορίας της γης.

Στην αρχαιότητα, κοντά στο σημερινό Ζεμενό, βρισκόταν η αρχαία πόλη Δειραί της Σικυώνας. Θα πρέπει να την αναζητήσουμε νοτιοανατολικά της σημερινής τοποθεσίας "Τσούκας" και στη θέση που ονομάζεται "Κιάφες". Στη θέση αυτή υπάρχουν αρκετά αρχαιολογικά λείψανα (χτίσματα, τάφοι θολωτοί, κεραμίδια κλπ.), τα οποία μας πείθουν πως στην τοποθεσία αυτή υπήρχε κάποτε κάποια αρχαία κώμη. Στην τοποθεσία "Τσούκα", φαίνεται, να ήταν το οχυρό των αρχαίων Δειρών, όπου σήμερα υπάρχουν τείχη με ασύμμετρα λιθάρια προκλαστικής εποχής και χωρίς συνδετική ύλη. Στην τοποθεσία αυτή, το 1960, κάποιος χωρικός από το Ζεμενό, βρήκε άγαλμα χάλκινο μικρών διαστάσεων, μεγάλης αρχαιολογικής αξίας, το οποίο παρίστανε τον κεραύνιο Δία. Σήμερα βρίσκεται στο Μουσείο της Κορίνθου.

2.9 Τοπική αρχιτεκτονική

Τα Άνω Τρίκαλα την εποχή της τουρκοκρατίας ήταν πλούσιο χωριό που ονομάζονταν και «αρχοντομαχαλάς», γιατί κατοικούσαν επιφανείς οικογένειες της περιοχής. Η περιοχή είχε ψηλούς πύργους με σιδερένιες πόρτες και πολλές όμορφες οικοδομές από τις οποίες όμως σώζονται ελάχιστες. Σώζεται ο παλιός Πύργος της οικογένειας Νοταρά, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο στα Ορλωφικά (1770), στην Επανάσταση του 1821 αλλά και στον μετέπειτα εμφύλιο πόλεμο, το Αρχοντικό των Δασαίων, το Αρχοντικό Καρβελά και η Οικία Βεργιανίτη.

Ένα κτίριο με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και ιστορική σημασία είναι ο Πύργος του Κορδή που βρίσκεται στην Τ.Κ. Πύργου (από τον οποίο πύργο πήρε το όνομά του το χωριό), χτίστηκε από την οικογένεια Μαμωνά γύρω στο 1580, σύμφωνα με

χαραγμένη χρονολογία στην πόρτα, και τον κληρονόμησε ο Κορδής. Η συμμετοχή του υπήρξε ουσιαστική στην επανάσταση όπου φιλοξένησε τον Κολοκοτρώνη, και έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Πρόκειται για ένα μοναδικής επιβλητικότητας κτίσμα. Τα θεμέλια μικρών σηκών και οι σπόνδυλοι δωρικών κίονων από μικρό ναό προρωμαϊκών χρόνων που έχουν έρθει στο φως, υποψιάζουν ότι εδώ βρισκόταν η αρχαία Δονούσσα που αναφέρεται στον κατάλογο των πλοίων της Ιλιάδας.

2.10 Ειδικές τουριστικές υποδομές

2.10.1 Χιονοδρομικό Κέντρο Ζήρειας

Στο οροπέδιο της Ζήρειας, σε απόσταση 12 χλμ. από τα Τρίκαλα, λειτουργεί το ομόνυμο χιονοδρομικό κέντρο που διαθέτει πίστες κυρίως για αρχάριους, παιχνίδια με έλκηθρα, οχήματα χιονιού (snowmobiles, buggies), μεγάλη ποικιλία διαδρομών για ορειβατικό σκι και οργανωμένο χώρο υποδοχής επισκεπτών. Το Κέντρο είναι προσανατολισμένο στην υποδοχή αρχαρίων και κυρίως παιδιών και οικογενειών, που θέλουν να κάνουν τα πρώτα βήματα στη χιονοδρομία. Διαθέτει για αυτό κατάλληλη πίστα χιονοδρομίας αρχαρίων, κατάστημα ενοικίασης εξοπλισμού καθώς και γυμναστές - εκπαιδευτές χιονοδρομίας. Επίσης το Κέντρο υποστηρίζει την δραστηριότητα του ορειβατικού σκι που αναπτύσσεται διαρκώς τα τελευταία χρόνια.

2.10.2 Ιππασία

Δίπλα από τα Τρίκαλα, στο Ρέθι Κορινθίας βρίσκεται το Κέντρο Ελεύθερης Ιππασίας. Στις εγκαταστάσεις του διαθέτει άλογα για βόλτα στις γύρω ρεματιές και τις χιονισμένες πλαγιές της Ζήρειας, πόνυ για την εξοικείωση των παιδιών με την ιππασία, καθώς και εγκαταστάσεις και ειδικό εξοπλισμό για τοξοβολία.

2.11 Ορειβατικά & Περιπατητικά μονοπάτια στη Ζήρεια

Έχει αναπτυχθεί ένα μεγάλο δίκτυο από απλές πεζοπορικές διαδρομές κοντά στα χωριά, μέχρι απαιτητικά ορειβατικά μονοπάτια στις κορυφές της Ζήρειας. Επίσης, σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάβαση από το χωριό Μάννα στις απόκρημνες κορυφές της Μικρής Ζήρειας, στα 2.117 μ. Τέλος, οι πλαγιές του βουνού πάνω από το μικρό καταφύγιο και μέχρι την κορυφή του στα 2374μ, προσφέρονται για ορειβασία, κάτι που εκμεταλλεύονται οι επισκέπτες-ορειβάτες αλλά και σχολές

χειμερινής ορειβασίας και ορειβατικοί σύλλογοι. Ενδεικτικά μονοπάτια ανά περιοχή είναι τα εξής:

Τρίκαλα – Οροπέδιο Ζήρειας

- ✓ Μοναστήρι Αγίου Βλασίου-Κλεισούρα
- ✓ Βαρνεβό-Φλαμπουρίτσα
- ✓ Βαρνεβό-κορυφογραμμή-σπήλαιο Ερμή- Πουλιού όχτος
- ✓ Οροπέδιο-Β' Καταφύγιο-Σημείο
- ✓ Ιερά Μονή Παναγίας-Κεφαλάρι
- ✓ Κεφαλάρι-Λίμνη Δασίου
- ✓ Κεφαλάρι - Λίμνη Δασίου – Ζαχαριάς - Κλεφτάκι
- ✓ Φλαμπουρίτσα - Μάρκου Λάκκα - Αγία Τριάδα - Μάρκασι Άνω Τρίκαλα ☒
Περδικούλα
- ✓ Κλεφτάκι Μπούτσι – Διασταύρωση δρόμου λίμνης- Κλεφτάκι

Καρυά

- ✓ Άγιος Νικόλαος Καρυάς - Ρέμα Όλβιου - Άγιος Νικόλαος Καρυάς
- ✓ Καρυά - Γέρος

Ευρωστίνη

- ✓ Ρέμα των Μύλων

2.12 Διαδρομές περιήγησης

Η εναλλαγή του τοπίου, το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και το εκτεταμένο οδικό δίκτυο καθιστά ελκυστική την περιήγηση στην περιοχή με συμβατικό αυτοκίνητο ή τζιπ σε συνδυασμό και με τις πεζοπορικές διαδρομές. Στο βουνό υπάρχουν πολλοί δασικοί δρόμοι, που δίνουν τη δυνατότητα γνωριμίας και της πιο απόκρυφης γωνιάς του. Εκτός από το επαρχιακό δίκτυο που συνδέει τους οικισμούς ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι παρακάτω διαδρομές στο δασικό οδικό δίκτυο.

- ✓ Μάνα – Ισιώματα – Κεφαλάρι
- ✓ Τρίκαλα – Οροπέδιο Ζήρειας – Οροπέδιο Σκαφιδιά – Γκούρα
- ✓ Τρίκαλα – Χιονοδρομικό – Λίμνη Δασίου – Καρυά

2.12.1 Τα χωριά του Ξυλοκάστρου - της Ζήρειας

Μια διαδρομή με ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι αυτή που ξεκινά από το Ξυλόκαστρο και ακολουθώντας τον κεντρικό οδικό άξονα με νότια κατεύθυνση, διασχίζει μετά από λίγα χιλιόμετρα το χωριό Ρίζα και συναντά μετά από 22 χλμ. τα Κάτω Τρίκαλα. Τα Τρίκαλα, αποτελούνται τυπικά από τρεις τοπικές κοινότητες : τα Κάτω, τα Μεσαία και τα Άνω Τρίκαλα. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν μεγάλη τουριστική κίνηση χάρη στο θαυμάσιο φυσικό περιβάλλον που προσφέρει το βουνό και την πολύ αξιόλογη τουριστική υποδομή.

Ανατολικά των Τρικάλων βρίσκεται το χωριό Μάννα, το μεγαλύτερο ορεινό χωριό της περιοχής με πλούσια αγροτική παραγωγή και σπουδαία φύση. Με δασικό δρόμο συνδέεται με την Στυμφαλία και αποτελεί την πρόσβαση για τις κορυφές της Μικρής Ζήρειας και τη χαράδρα της Φλαμπουρίτσας μέσα από καλογραμμένα μονοπάτια. Δυτικά του κεντρικού οδικού άξονα βρίσκονται τα μικρά χωριά Πελλήνη, Δενδρό, Ρέθι, Σοφιάνα, Ξανθοχώρι και Λαγκαδέικα. Χωριά αποκλειστικά αγροτικά με ποιοτική παραγωγή σταφίδας, ελαιολάδου και αμπελοοινικών προϊόντων. Δυτικά των Τρικάλων βρίσκεται το χωριό Καρυά που συνδέει οδικά τα Τρίκαλα με τη Δυτική και Νότια πλευρά του όρους και τον κάμπο του Φενεού. Η Καρυά διαθέτει αξιόλογη τουριστική υποδομή και φιλοξενεί αρκετούς επισκέπτες με φόντο τη Ζήρεια.

2.12.2 Τα χωριά της Ευρωστίνης

Στην πλευρά της Ευρωστίνης και αφήνοντας πίσω το Δερβέني, ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα οδοιπορικό στα χωριά Ροζενά, Άνω Αιγιαλός, Ευρωστίνη ή Ζάχολη, Χελυδόρι, Πύργος, Άνω Καλλιθέα και Ελληνικό, που κρατούν ακόμη πολλά στοιχεία της παλιάς μορφής του χωριού, με τις βρύσες, τα αλώνια και τα ξωκλήσια.

Μετά από μία διαδρομή ανάμεσα στους ελαιώνες και σε πευκοδάσος εμφανίζεται το οροπέδιο της Ευρωστίνης ή Ζάχολης, εκεί που βρίσκεται ο ομώνυμος οικισμός. Αξίζει μια περιπλάνηση στο ρέμα των Μύλων - μια φυσική ρεματιά με λιμνούλες γεμάτες πέστροφες, καταρράκτες και ξύλινα γεφυράκια-, ή στο οροπέδιο της Ζάχολης με το πυκνό δάσος μαύρης πεύκης. Στην είσοδο του χωριού δεσπόζει ο μεγαλοπρεπής Ναός του Αγίου Γεωργίου, ακριβό κειμήλιο και καμάρι όλης της περιοχής, χτισμένος το 1811.

Από την Ευρωστίνη, και με κατεύθυνση το βορρά, φτάνουμε στο Χελυδόρι με το περίφημο μετόχι της μονής του Προφήτη Ηλία. Περνώντας από το Χελυδόρι, επόμενος σταθμός του οδοιπορικού ο Πύργος, ένα κεφαλοχώρι σε υψόμετρο 600 μ., που οφείλει το όνομά του στον εκεί υπάρχοντα πύργο. Το χωριό έχει πλούσια αγροτική παραγωγή και είναι γνωστό για τα άριστης ποιότητας κεράσια του.

Με αφετηρία τη Ζάχολη και ανεβαίνοντας, πολύ πριν φτάσουμε στο χωριό έχουμε ήδη εισέλθει μέσα σε υπέροχα δάση από πανύψηλα μαυρόπευκα και έλατα, ενώ το κλίμα αλλάζει. Νότια της Ζάχολης βρίσκεται το Σαραντάπηχο, χωριό με υψόμετρο 1300μ που στην εποχή του μεσοπολέμου ήταν τουριστικό θέρετρο χάρη στο ξενοδοχείο που υπήρχε εκεί. Συνεχίζοντας νότια ο δρόμος οδηγεί προς το οροπέδιο του Φενεού ενώ στα ανατολικά συνδέεται με τον δρόμο των Τρικάλων.

2.13 Το σπήλαιο Ερμή

Το σπήλαιο του Ερμή έχει έκταση 1.200 τετραγωνικά μέτρα και διακλαδίζεται σε 8 θαλάμους με συμπλέγματα πολύχρωμων σταλακτιτών και σταλαγμιτών. Χαρακτηρίζεται από λιθωματικό διάκοσμο σπάνιας μορφής, το σπηλαιόγαλα. Πρόκειται για ένα είδος σταλακτικής υδαρούς ύλης, που εντυπωσιάζει με τη λευκότητά της. Είναι από τα λίγα σπήλαια στην Ελλάδα σε τέτοιο υψόμετρο (1700μ).

Εδώ, σύμφωνα με τη μυθολογία, γεννήθηκε ο ψυχοπομπός Ερμής από τη Νύμφη Μαία. Η κατάβαση στο σπήλαιο απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και ο ειδικός εξοπλισμός θεωρείται χρήσιμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΑ ΟΡΕΙΝΑ

3.1 Εισαγωγή

Η μεθοδολογία της ανάλυσης S.W.O.T. περιλαμβάνει τον εντοπισμό και την ανάπτυξη των βασικών Δυνάμεων (Strengths), Αδυναμιών (Weaknesses), Ευκαιριών (Opportunities) και Απειλών (Threats) που παρουσιάζει ένα τουριστικό προϊόν, στη συγκεκριμένη περίπτωση ένας τουριστικός προορισμός, σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Βασικό χαρακτηριστικό της εφαρμοζόμενης μεθοδολογίας είναι η παρουσίαση του συνόλου των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ενός προϊόντος τα οποία, είτε εκφράζονται στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό περιβάλλον, συνιστούν τις βασικές παραμέτρους οι οποίες θα κρίνουν την περαιτέρω ανάπτυξη του είτε την αποτυχία του στην αγορά. Οι δυνάμεις και οι αδυναμίες προκύπτουν συνήθως από τη μελέτη του εσωτερικού περιβάλλοντος λειτουργίας μιας τουριστικής επιχείρησης ή ενός τουριστικού προορισμού ενώ οι ευκαιρίες και οι απειλές είναι απόρροια των επιδράσεων του εξωτερικού περιβάλλοντος και της αγοράς. Μέσα από την ανάλυση S.W.O.T. ένας τουριστικός προορισμός μπορεί να γνωρίσει καλύτερα τις αδυναμίες του και να αποφύγει λανθασμένες στρατηγικές και ενέργειες, να επενδύσει στις δυνάμεις του και να αξιοποιήσει καλύτερα τους πόρους του μέσα από την κατανόηση των ευκαιριών και απειλών που διαμορφώνονται στο ευρύτερο περιβάλλον δράσης και λειτουργίας του. Η μεθοδολογία της ανάλυσης S.W.O.T. μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής με απώτερο στόχο να αποτελέσει ένα συνεκτικό πλαίσιο εξαγωγής συμπερασμάτων, λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσης.

3.2 Πλεονεκτήματα – δυνάμεις

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης βρίσκεται σε εξαιρετικά προνομιακή θέση με ευνοϊκή πρόσβαση από την Αθήνα και την Πάτρα τόσο μέσω της Ν.Ε.Ο. Αθηνών – Πατρών όσο και μέσω του προαστιακού σιδηροδρόμου από το αεροδρόμιο και το λιμάνι του Πειραιά, ή και από οποιαδήποτε ενδιάμεση στάση. Το τουριστικό του προϊόν διαθέτει ποικιλία τουριστικών πόρων γεγονός που επιτρέπει την προσέλκυση διαφορετικών ομάδων τουριστών και κυρίως αυτών που ενδιαφέρονται για

εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες. Θετικό επίσης είναι το στοιχείο ότι ο προορισμός θεωρείται συνολικά «ήσυχος» διαμορφώνοντας ένα συγκεκριμένο target group επισκεπτών που αναζητούν διακοπές ξεκούρασης, φυσικής ζωής και εναλλακτικών δραστηριοτήτων. Τέλος, σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί η εγγύτητα του προορισμού με σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Πελοποννήσου, γεγονός που παρέχει στον επισκέπτη δυνατότητες για μονοήμερες αποδράσεις.

Στα δυνατά σημεία του Δήμου Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης που σχετίζονται με τις τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες, πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο ικανοποιητικό έως πολύ καλό επίπεδο των καταλυμάτων σε σχέση με τις προσδοκίες των επισκεπτών όπως και των υπηρεσιών εστίασης. Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί η δυνατότητα που παρέχει ο Δήμος στον επισκέπτη να απολαύσει διαφορετικές εμπειρίες σε μικρό χρονικό διάστημα και απόσταση (αν και δεν υπάρχουν όλες οι απαραίτητες υποδομές). Παράλληλα, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ανήκουν ως επί το πλείστον σε ντόπιους, συνεπάγεται αυξημένο ενδιαφέρον για τον τόπο και την ανάπτυξή του. Τέλος, η ύπαρξη ενός ικανοποιητικού χιονοδρομικού κέντρου προσδίδει ένα ακόμη ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Το φυσικό περιβάλλον του Δήμου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία, γεγονός που το καθιστά ιδιαίτερα σημαντικό πόλο έλξης τουριστών. Η εξαιρετικά πλούσια χλωρίδα της Ζήρειας τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης ενώ και οι καλές κλιματολογικές συνθήκες συνδράμουν την εικόνα του Δήμου ως προορισμού.

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης διαθέτει παραδοσιακούς οικισμούς (κυρίως στον ορεινό όγκο της Ζήρειας) οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης για επισκέπτες. Επιπλέον οι πύργοι στα ορεινά χωριά είναι ένα θέλγητρο για τους επισκέπτες. Σημαντικό στοιχείο προσέλκυσης επισκεπτών αποτελούν τα σημαντικά θρησκευτικά μνημεία της περιοχής με εκκλησίες και μοναστήρια με μοναδικές αγιογραφίες, αρχιτεκτονική αλλά και λατρευτική αξία.

Η θετική προδιάθεση μεγάλου μέρους του πληθυσμού προς τις τουριστικές δραστηριότητες, αποτελεί θετικό παράγοντα για την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού. Παράλληλα, η συμπεριφορά των εργαζόμενων στον τουριστικό τομέα κρίνεται ως πολύ καλή από τους επισκέπτες.

Σημαντικό θετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι τον προορισμό επισκέπτονται άτομα επηρεαζόμενα από συγγενείς και φίλους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι επισκέπτες έχουν μια σχετικά ξεκάθαρη εικόνα του Δήμου και βιώνουν αυτό που

προσδοκούσαν (άσχετα αν οι δυνατότητες είναι πολλαπλές και δεν αξιοποιούνται πλήρως).

Θετικό στοιχείο για το Δήμο Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης αποτελεί το γεγονός ότι η κύρια ζήτηση προέρχεται από μέσες ηλικίες και κυρίως από το εύρος 35 έως 55 ετών με κυρίαρχη αυτή των 35-44 ετών. Οι ηλικιακές αυτές κατηγορίες δίνουν έμφαση στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος που καταναλώνουν και είναι διατεθειμένες να πραγματοποιήσουν σημαντικές τουριστικές δαπάνες στον τόπο υποδοχής. Παράλληλα, ο προορισμός φαίνεται να ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες δύο μεγάλων κατηγοριών τουριστών (οικογένειες και ζευγάρια) που χαρακτηρίζονται από την υψηλή ταξιδιωτική τους δαπάνη.

Δυνατό σημείο αποτελεί επίσης το υψηλό εισοδηματικό επίπεδο των επισκεπτών του ορεινού όγκου καθώς και η εκπεφρασμένη πρόθεσή τους να επισκεφθούν εκ νέου τον προορισμό αλλά και να τον συστήσουν σε φίλους και συγγενείς. Παράλληλα, το ποσοστό των επαναλαμβανόμενων τουριστών (repeaters) φαίνεται να είναι συνολικά ικανοποιητικό. Η δυνατότητα επίσκεψης με Ι.Χ. αυτοκίνητο δημιουργεί μια αυτονομία στον προορισμό που δεν εξαρτάται από ταξιδιωτικούς πράκτορες (tour operators).

3.3 Αδυναμίες

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης ως προορισμός έχει συνδεθεί με ορισμένα στερεότυπα τα οποία πιθανά να αποτρέπουν ορισμένους εν δυνάμει επισκέπτες να δαπανήσουν κάποιες ημέρες στην περιοχή. Συγκεκριμένα, τέτοιο είναι το στερεότυπο του «ερωτικού» προορισμού στον οποίο ζευγάρια θέλουν να περάσουν ένα ρομαντικό Σαββατοκύριακο κυρίως στα ορεινά του Δήμου. Αυτό δεν αποτελεί κατ' ανάγκη αδυναμία πλην όμως ίσως να αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για άλλους επισκέπτες (π.χ. οικογένειες με παιδιά). Η έλλειψη παροχής ευκαιριών δραστηριοτήτων προς τους επισκέπτες (όπως οι ίδιοι τις προσλαμβάνουν) αποτελεί μια αδυναμία του προορισμού. Κρίσιμο σημείο είναι οι δραστηριότητες για παιδιά δεδομένου ότι αποτελούν μια πολύ ισχυρή έμμεση αγορά. Σημαντικό στοιχείο είναι ότι ο προορισμός δεν έχει καταφέρει να διαφοροποιηθεί ουσιαστικά από ανταγωνιστικούς προορισμούς. Αυτό πιθανά να οφείλεται και στην έλλειψη συνεργασίας μεταξύ φορέων και επιχειρήσεων. Τέλος, ο προορισμός δεν διαθέτει μια διαφοροποιημένη γαστρονομική πρόταση η οποία θα μπορούσε να αποτελεί πόλο

έλξης ακόμη και μονοήμερων τουριστών από τις περιοχές των Αθηνών με εύκολη πρόσβαση στην Αττική οδό.

Σημαντική αδυναμία αποτελεί το γεγονός ότι οι τουριστικές υποδομές των ορεινών περιοχών είναι συγκεντρωμένες ως επί το πλείστον στα Τρίκαλα και στην Καρυά, διαμορφώνοντας δυναμική ανάπτυξη αυτών των σημείων και τουριστική υποανάπτυξη στις υπόλοιπες ορεινές περιοχές του Δήμου. Ταυτόχρονα τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην στάθμευση των οχημάτων, αλλά και στην προσέγγιση του κέντρου των Τρικάλων, αποτελεί παράγοντα «απόθησης» των επισκεπτών. Παράλληλα, ο Δήμος αντιμετωπίζει σημαντικές ελλείψεις στις εξειδικευμένες υποδομές που σχετίζονται με την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού οι οποίες συγκαταλέγονται μεταξύ αυτών που έχουν προσδιοριστεί ως ευκαιρίες στην ανάλυση SWOT. Επιπλέον, ο μικρός αριθμός καταλυμάτων 4 και 5 αστέρων οδηγεί στην προσέλκυση τουριστών σχετικά χαμηλού οικονομικού επιπέδου (κυρίως τους θερινούς μήνες), αποστερώντας τη δυνατότητα συνολικής ανάπτυξης μέσω των δαπανών των επισκεπτών σε δευτερεύουσες με τον τουρισμό δραστηριότητες.

Προβλήματα καταγράφονται και σε βασικές υποδομές με χαρακτηριστικότερη το οδικό δίκτυο, την ελλιπέστατη συγκοινωνία μεταξύ Ξυλοκάστρου – Τρικάλων - Χιονοδρομικού Κέντρου, την έλλειψη ΑΤΜ, φαρμακείου, ιατρείου, -πρατήριου βενζίνης.

Στις αδυναμίες του Δήμου εντάσσεται το ότι παραμένει ανεκμετάλλευτη η αρχαία Πελλήνη, τη στιγμή που θα μπορούσε να αναδειχθεί σε πόλο έλξης επισκεπτών δεδομένης της ιστορικής της σπουδαιότητας όπως αυτή καταγράφεται από τον Πausanias.

Σημαντική αδυναμία αποτελεί η έλλειψη εξειδικευμένων στον τουρισμό και κυρίως στις ειδικές τουριστικές δραστηριότητες εργαζομένων, γεγονός που δημιουργεί την ανάγκη προσέλκυσης εξειδικευμένων στελεχών. Παράλληλα, έχει καταγραφεί και μια σχετικά χαμηλή τουριστική συνείδηση στην τοπική κοινωνία.

Η προβολή του Δήμου είναι ανεπαρκής. Οι δράσεις που αναλαμβάνονται, είτε από τις αρχές είτε από ιδιώτες, είχαν μέχρι σήμερα αποσπασματικό χαρακτήρα και ήταν χαμηλής αποτελεσματικότητας. Παράλληλα, οι όποιες διαφημιστικές προσπάθειες ελάχιστα αναδεικνύουν τις εναλλακτικές δραστηριότητες που κάποιος θα μπορούσε να απολαύσει στην περιοχή. Η απουσία συντονισμού και συνεργασίας σε συνδυασμό με την έλλειψη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου μάρκετινγκ και ταυτότητας του Δήμου

δημιουργούν αναποτελεσματικότητα στην προσέλκυση επισκεπτών. Τέλος, δεν αξιοποιούνται επαρκώς οι νέες τεχνολογίες για την προβολή του προορισμού ούτε έχουν αναπτυχθεί θεσμικά σχέσεις με πρακτορεία για την προώθησή του.

Ο ορεινός όγκος και δη τα Τρίκαλα αποτελούν ένα σχετικά ανεξερεύνητο και άγνωστο προορισμό. Η εποχικότητα στη ζήτηση βάσει της εποχής αποτελεί σημαντικό ζήτημα για το Δήμο. Το μικρό ποσοστό αλλοδαπών τουριστών οι οποίοι συνήθως διαμένουν περισσότερες ημέρες από τους Έλληνες βελτιώνοντας έτσι τις πληρότητες των καταλυμάτων, αποτελεί μια σημαντική αδυναμία.

3.4 Ευκαιρίες

Η αναμενόμενη επέκταση του προαστιακού σιδηρόδρομου μέχρι το Ξυλόκαστρο και στη συνέχεια το Δερβέني, καθώς και η ολοκλήρωση της Ν.Ε.Ο. Αθηνών – Πατρών, συγκαταλέγονται στις ευκαιρίες για την τουριστική ανάπτυξη του Δήμου.

Το τουριστικό προϊόν της περιοχής έχει δυνατότητα επέκτασης με συνεπακόλουθο την επέκταση και της τουριστικής περιόδου και των πληροτήτων των καταλυμάτων. Το γεγονός ότι ο ορεινός όγκος είναι μια σχετικά «άγνωστη» περιοχή για όσους επιθυμούν να κάνουν χειμερινές ή/και εναλλακτικές διακοπές αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία προς εκμετάλλευση με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικολογικός τουρισμός, αναρριχητικός, ποδηλατικός, περιπατητικός-φυσικής ζωής). Τέλος, μια πιθανή ευκαιρία παρουσιάζεται στο συνεδριακό τουρισμό με μικρά συνέδρια στα Τρίκαλα ενώ μια ευκαιρία προς περαιτέρω διερεύνηση διανοίγεται με τον corporate τουρισμό, ήτοι με εταιρείες οι οποίες θέλουν να συγκεντρώσουν το προσωπικό τους σε ένα χώρο, παρέχοντας ταξίδι κινήτρου παράλληλα με εκπαίδευση και ενδυνάμωση της ομαδικότητας. Η οικονομική κρίση, άσχετα που σε πρώτη ανάγνωση εμφανίζεται ως απειλή, μπορεί να συνδράμει την τουριστική ανάπτυξη ενός προορισμού που είναι κοντινός προς την Αθήνα και φθηνός.

Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον δημιουργεί ευκαιρίες για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικολογικός τουρισμός, ορειβατικός, αναρριχητικός, ποδηλατικός, περιπατητικός φυσικής ζωής) με αντίστοιχη στόχευση σε αυτές τις κατηγορίες δυνητικών επισκεπτών.

Η προσέλκυση υψηλού εισοδήματος Ελλήνων τουριστών για σύντομα χρονικά διαστήματα (Σαββατοκύριακα και Αργίες) αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την

περιοχή. Βέβαια, η ευκαιρία αυτή έχει να αντιμετωπίσει το «καλό όνομα» άλλων ανταγωνιστικών προορισμών (κυρίως χειμερινών). Ο ορεινός όγκος δύνανται να αποτελέσει παράγοντα προσέλκυσης αλλοδαπών τουριστών. Αυτό αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία δεδομένου ότι τα συγκριτικά στοιχεία με παρεμφερείς προορισμούς αποδεικνύουν ότι υπάρχει σημαντική δυνατότητα αύξησης αυτής της αγοράς.

Παρά το γεγονός ότι καταγράφεται μία κίνηση βασισμένη στο θρησκευτικό τουρισμό (κυρίως λόγω της Μονής του Αγίου Βλασίου στα Τρίκαλα), αυτή περιορίζεται σε μονοήμερες εκδρομές κάποιων συλλόγων, ΚΑΠΗ κλπ. Ωστόσο, το θρησκευτικό κεφάλαιο του Δήμου είναι σημαντικό και θα μπορούσαν να σχεδιαστούν θρησκευτικές διαδρομές με επίσκεψη σε 4 έως 5 μνημεία με τουλάχιστο μία διανυκτέρευση των επισκεπτών.

Η ανάπτυξη του τουρισμού θα συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας και στη δημιουργία πλούτου στην τοπική κοινωνία.

Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την προβολή του προορισμού υπό την προϋπόθεση ότι θα γίνει οργανωμένα και υπό ενιαία ταυτότητα. Η σημαντικότητα της σύστασης του προορισμού από τουριστικά πρακτορεία στην απόφαση επίσκεψης διανοίγει ευκαιρίες για τη θεσμοθέτηση ενός δικτύου προώθησης του προορισμού. Τέλος, η παρουσία του Δήμου σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις διανοίγει μια σημαντική ευκαιρία προβολής του κυρίως στο εξωτερικό.

Η αξιοποίηση διαθέσιμων Κοινοτικών και Εθνικών πόρων δύναται να συνδράμει την ανάπτυξη του συνόλου του Δήμου, κυρίως μέσω της ορθολογικής κατανομής τους και με στόχευση τις υστερούσες περιοχές αλλά και σε αυτές που παρουσιάζουν ανεκμετάλλευτα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

3.5 Απειλές

Η οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα περιορίζει τις δυνατότητες ταξιδιών με αποτέλεσμα περιοχές που μέχρι σήμερα βασιζόνταν κυρίως στους Έλληνες επισκέπτες να αντιμετωπίσουν χαμηλότερη ζήτηση τα προσεχή έτη.

Η ομοιότητα του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος του Δήμου Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης, σε σχέση με αυτό άλλων περιοχών αποτελεί βασική απειλή. Η αδυναμία

διαφοροποίησης και εξειδίκευσης αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για το τουριστικό μέλλον του Δήμου.

Η αδυναμία εξεύρεσης και κατανομής πόρων για την ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής αποτελεί απειλή για τη μελλοντική τουριστική ανάπτυξη του Δήμου Ξυλοκάστρου Ευρωστίνης

Η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού αποτελεί, πέρα από αδυναμία, και απειλή υποσκάπτοντας την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

Σημαντική απειλή αποτελεί η ανεπιτυχής επιδίωξη διαμόρφωσης συγκεκριμένης τουριστικής ταυτότητας του προορισμού η οποία θα τον διαφοροποιεί σε σχέση με άλλους ανταγωνιστικούς προορισμούς και θα μειώνει τον κίνδυνο σύγχυσης και τη δημιουργία μιας ασαφούς εικόνας.

Πίνακας 3.1Ανάλυση SWOT

ΔΥΝΑΜΕΙΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
Το σχετικά υψηλό επίπεδο των καταλυμάτων	Το μέτριο έως κακό, στον ορεινό όγκο του Δήμου, οδικό δίκτυο	Η αναμενόμενη επέκταση του προαστιακού σιδηρόδρομου μέχρι το Ξυλόκαστρο.	Πολύ μεγάλο ποσοστό Ελλήνων επισκεπτών
Το σχετικά υψηλό επίπεδο των υπηρεσιών εστίασης	Η σχετική έλλειψη υποδομών δραστηριοτήτων για παιδιά	Η ολοκλήρωση της Ν.Ε.Ο. Αθηνών -Πατρών	Η Οικονομική κρίση με συνεπακόλουθη μείωση των Ελλήνων επισκεπτών
Το σχετικά ικανοποιητικό επίπεδο του Χιονοδρομικού Κέντρου Ζήρειας	Η σχετική έλλειψη υποδομών δραστηριοτήτων γενικά	Η δυνατότητα επέκτασης του τουριστικού προϊόντος και αντίστοιχα της τουριστικής περιόδου σε όλες τις εποχές	
Η γενική ικανοποίηση των επισκεπτών από τα καταλύματα	Η έλλειψη ορισμένων βασικών υποδομών στον ορεινό όγκο (ΑΤΜ, φαρμακείο, ιατρείο, -πρατήριο βενζίνης)	Ο ορεινός όγκος είναι μια σχετικά «άγνωστη» περιοχή	

Ο ικανοποιητικός αριθμός μονάδων φιλοξενίας	Έλλειψις υποδομές ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού	Δυνατότητα προσέλκυσης αλλοδαπών τουριστών	Το «καλό όνομα» άλλων παρεμφερών προορισμών έναντι του Δήμου Ευλοκάστρου Ευρωστίνης
Φυσική ομορφιά ορεινού όγκου	Έλλειψη συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, φορέων, κ.α.	Σχετικός κορεσμός άλλων ορεινών προορισμών	
Ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες	Έλλιπής προβολή του προορισμού	Δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικολογικός τουρισμός, αναρριχητικός, ποδηλατικός, περιπατητικός-φυσικής ζωής)	Η περίπτωση αδυναμίας εξεύρεσης πόρων για την ενίσχυση των τουριστικών υποδομών με αποτέλεσμα την πιθανή υποθήκευση της περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης
Εγγύτητα σε σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους με	Απουσία εκπαιδευμένου προσωπικού	Συνεδριακός τουρισμός	

δυνατότητα εκδρομών μονοήμερων			
Εγγύτητα στην Αθήνα και στην Πάτρα	Εποχικότητα τουρισμού	Η οικονομική κρίση που οδηγεί τους Έλληνες παραθεριστές σε σχετικά φθηνούς και κοντινούς προορισμούς	
Σημαντικά θρησκευτικά μνημεία στην περιοχή	Σχετικά «άγνωστος» προορισμός	Η αξιοποίηση Εθνικών και Κοινοτικών πόρων στην κατεύθυνση της ανάπτυξης των υποδομών και της ορθολογικής κατανομής τους στο εσωτερικό του Δήμου	
Ύπαρξη φυσικών πόρων για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Σπήλαιο Ερμής, ορεινές	Ελλιπέστατη συγκοινωνία μεταξύ Ευλοκάστρου – Τρικάλων - Χιονοδρομικού	Δυνατότητα ανάπτυξης θρησκευτικού τουρισμού	

λίμνες, περιπατητικά μονοπάτια, Φλαμπουρίτσα)			
Καλή αντιμετώπιση των επισκεπτών από τον ντόπιο πληθυσμό, δημιουργία αισθήματος φιλοξενίας	Προβλήματα στάθμευσης αυτοκινήτων και προσέγγισης του κέντρου σε Τρίκαλα	Η σημαντικότητα της σύστασης του προορισμού από τουριστικά πρακτορεία στην απόφαση επίσκεψης	
Η γλωρίδα της Ζήρειας	Περιορισμένη τοπική αγορά	Η έμφαση στην τιμή και στην καλή σχέση ποιότητας τιμής	
Η υψηλή πρόθεση επανάληψης της επίσκεψης και σύστασης του προορισμού (Ορεινός όγκος)	Ο σχετικά μικρός αριθμός μονάδων 4 και 5 αστέρων	Η σημαντικότητα του Internet ως μέσου επιρροής της απόφασης για επίσκεψη στον προορισμό και η δυνατότητα περαιτέρω αξιοποίησή του.	
Η πραγματική επαναληψιμότητα επίσκεψης (ορεινός όγκος)	Η σχετικά μικρή γνώμη των τουριστών για την ποιότητα των υπαρχουσών εξειδικευμένων	Προσέλκυση Ελλήνων τουριστών για σύντομα χρονικά διαστήματα	

	τουριστικών υποδομών για τουρισμό ειδικού ενδιαφέροντος	(Σαββατοκύριακα και Αργίες)	
Δυνατότητα επίσκεψης με Ι.Χ.	Ανυπαρξία εγκαταστάσεων στους αρχαιολογικούς χώρους του Δήμου	Υπαρξή παραδοσιακών οικισμών στον ορεινό όγκο	
Μεγάλο ποσοστό τουριστών σχετικά υψηλού εισοδήματος (ορεινός όγκος)	Απουσία επαρκώς διαφοροποιημένης εικόνας του Δήμου σε σχέση με ανταγωνιστικούς προορισμούς	Προσέλκυση αλλοδαπών τουριστών	
Περιορισμένη εξάρτηση ζήτησης από tour operators	Η εικόνα του Δήμου δεν αντανακλά πλήρως τα διαφορετικά προϊόντα που μπορεί να βρει κάποιος στον προορισμό		

Ο κύκλος ζωής του τουριστικού προϊόντος του Δήμου βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης (στον ορεινό όγκο)	Ανεπάρκεια των χρησιμοποιούμενων τεχνικών προβολής		
--	--	--	--

3.6 Σύνοψη της ανάλυσης SWOT

Ο ορεινός όγκος του Δήμου Ξυλοκάστρου, ο οποίος έχει αρχίσει να αξιοποιείται τα τελευταία 20 χρόνια, βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης και αποτελεί την κυριότερη εναλλακτική δραστηριότητα προς τον πρωτογενή τομέα. Η Ζήρεια με τις απaráμιλλες ομορφιές της αποτελεί μεγάλο πλεονέκτημα για την περιοχή και η δυνατότητα αξιοποίησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, ορεινός, αναρριχητικός κλπ.) μπορούν να συνδυάσουν την τουριστική ανάπτυξη με την αειφορία. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από σημαντική οικολογική - βιολογική και αισθητική αξία. Η δημιουργία υποδομών χειμερινού τουρισμού και οι εγκαταστάσεις που υπάρχουν για σκι και άλλες συναφείς χειμερινές δραστηριότητες σε συνδυασμό με την εντατικοποίηση της δημιουργίας κλινών υψηλών προδιαγραφών, έχουν αρχίσει να αποδίδουν και να δημιουργούν μια «τάση προορισμού» για εγχώριο τουρισμό και μάλιστα υψηλών μέσων εισοδημάτων. Συμπερασματικά η ορεινή ζώνη φαίνεται να αποτελεί το σημείο αιχμής για την τουριστική ανάπτυξη του δήμου, ιδιαίτερα στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ωστόσο, η τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να διοχετευθεί και σε άλλες ορεινές περιοχές πλην των Τρικάλων ώστε να υπάρξει ισόρροπη-βιώσιμη ανάπτυξη και να αποφευχθούν φαινόμενα κορεσμού και δημιουργίας προβλημάτων στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Υπάρχει μεγάλος αριθμός ανεκμετάλλετων χαρακτηριστικών που μπορούν να διαφοροποιήσουν σημαντικά το τουριστικό προϊόν του Δήμου και να αυξήσουν την αποδοχή του από επιλεγμένα τμήματα της αγοράς. Αναμφισβήτητα, η μη ύπαρξη ενός συντονισμένου και με σαφώς προσδιορισμένους στόχους σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης και προβολής θέτει σοβαρούς περιορισμούς στη μελλοντική εξέλιξη του τουριστικού προϊόντος. Τέλος, θα πρέπει να υπάρξει μια ενιαία ταυτότητα του προορισμού η οποία θα υποστηρίζεται από όλους και θα αποτελεί τη βάση της προσέλκυσης των επισκεπτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.1 Εισαγωγή

Ο ορισμός την αειφορίας σύμφωνα με κείμενα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών είναι «η δυνατότητα να ανταποκριθούμε στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να θέσουμε σε κίνδυνο την προοπτική των μελλοντικών γενεών για να αντιμετωπίσουν τις δικές τους ανάγκες».

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος δεν πρέπει να θεωρείται αντίθετη με την οικονομική ανάπτυξη, καθώς το ποιοτικό φυσικό Περιβάλλον αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες και συνεπώς παράγοντα ανάπτυξης. Αν υποβαθμιστεί το φυσικό περιβάλλον αναπόφευκτα θα υπάρξει μείωση του τουρισμού και της οικονομικής Ανάπτυξης (De Olivera 2003). Επομένως, χρειάζεται μια ολιστική θεώρηση, ώστε η οικονομική ανάπτυξη να συμβαδίζει με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στις προστατευόμενες περιοχές και τις περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους (Arnberg et al. 2002).

Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού έχουν διαδραματίσει οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της Ελλάδας που αποτελούν διαχρονικούς πόρους έλξης των τουριστών. Ως εκ τούτου η διαφύλαξη των πόρων αυτών και η διαχείρισή τους στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης είναι καίριας σημασίας για την βιωσιμότητα και περαιτέρω ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού.

Στην Ελλάδα, η εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ περιβάλλοντος και τουριστικής ανάπτυξης, επιχειρείται γενικά, μέσω ενός ευρύτερου θεσμικού πλαισίου που εστιάζει στην προστασία του πρώτου, ενώ το Σύνταγμα (αρθ. 24) αναφέρεται, επίσης, στην υποχρέωση της Πολιτείας για την προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Αναφορά γίνεται στην προστασία των δασών, των μνημείων, των παραδοσιακών περιοχών, σε θέματα χωροταξίας και πολεοδομίας, ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό στο βαθμό που οι δραστηριότητες του τομέα αφορούν στο περιβάλλον.

Είναι φανερό ότι η αύξηση του τουρισμού σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές όταν απουσιάζει ο κατάλληλος σχεδιασμός και η διαχείριση, αποτελεί απειλή τόσο για τα οικοσυστήματα όσο και για τις τοπικές κοινωνίες. Ο αυξανόμενος αριθμός

επισκεπτών σε τέτοιες περιοχές μπορεί να επιφέρει σημαντική υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Τα φυσικά και βιοτικά στοιχεία, τα οποία στην περιοχή μελέτης είναι ενδιαφέροντα και σημαντικά, επιβάλλεται να διατηρηθούν όχι μόνο για καθαρά οικολογικούς λόγους, αλλά και γιατί θα αποτελέσουν σημαντικές συνιστώσες μιας αξιόλογης εναλλακτικής ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας, μέσα από ειδικές μορφές τουρισμού και αναψυχής.

Η αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων, η φυσική εξέλιξη των οικοσυστημάτων, η οικονομικότητα και η ευελιξία των μέτρων αποτελούν ένα σύνολο αρχών που θα πρέπει να διέπουν το πρόγραμμα προστασίας και διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής.

4.2 Προτάσεις αειφόρου τουριστικής πολιτικής

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι από τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την αειφορική ανάπτυξη. Για να υπάρχει ισορροπία μεταξύ περιβάλλοντος και τουρισμού, επομένως και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, είναι απαραίτητη η θέσπιση τουριστικής πολιτικής περιβάλλοντος για το Δήμο με κεντρικά σημεία τα ακόλουθα:

- Προσδιορισμός της τουριστικής φέρουσας ικανότητας (χωρητικότητας) της περιοχής, που θα αποτελεί προϋπόθεση για την τουριστική της ανάπτυξη. Η υπερσυγκέντρωση επισκεπτών (υπέρβαση φέρουσας τουριστικής ικανότητας) στην περιοχή οδηγεί σε αδυναμία ανταπόκρισης των υφιστάμενων υποδομών (συγκοινωνιακών, αρδευτικών, αποχετευτικών, τηλεπικοινωνιακών κ.ά. δικτύων).
- Τήρηση των αναγκαίων ισορροπιών μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος εντός των ορίων της φέρουσας ικανότητας της περιοχής
- Προώθηση ήπιων μορφών τουρισμού και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, με σκοπό την άμβλυνση των συμπτωμάτων κορεσμού και αλλοτρίωσης του φυσικού περιβάλλοντος.
- Δημιουργία ειδικών τουριστικών υποδομών (πολιτιστικές διαδρομές, οικολογικές διαδρομές αθλητικές εγκαταστάσεις κλπ) για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού συμβατών με το περιβάλλον με ταυτόχρονη προβολή του φυσικού, οικολογικού και πολιτιστικού πλούτου της περιοχής ενδιαφέροντος.

- Κατάρτιση ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων ειδικών μορφών τουρισμού, εστιάζοντας σε συγκεκριμένα σημεία ενδιαφέροντος, απευθυνόμενα σε συγκεκριμένο κοινό (με κριτήριο την προέλευση, την ηλικία, το φύλο, τα ενδιαφέροντα, κλπ.).
- Αντιμετώπιση των ενδεχόμενων επιπτώσεων από τη χωροθέτηση-λειτουργία και επέκταση εγκαταστάσεων, κατά τη θέσπιση αναπτυξιακών κινήτρων για την ανάπτυξη του τουρισμού και λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων.
- Όπου κρίνεται απαραίτητο, υλοποίηση έργων βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος καθώς ένα ποιοτικό περιβάλλον προσελκύει περισσότερους τουρίστες ενώ ταυτόχρονα το απολαμβάνουν και οι μόνιμοι κάτοικοι.
- Υλοποίηση δράσεων περιβαλλοντικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για το σύνολο των πολιτών της περιοχής, όπου ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος αποτελεί πόλο τουριστικής έλξης και τουριστικό προϊόν.
- Ενημέρωση με σκοπό τη συνειδητοποίηση από τους άμεσα εμπλεκόμενους στις δραστηριότητες του τουριστικού τομέα, ότι η διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ περιβάλλοντος και τουριστικής ανάπτυξης συνιστά προϋπόθεση επιβίωσης των τουριστικών επιχειρήσεων και των απασχολούμενων τους.
- Τήρηση και εφαρμογή περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Εθνικής και Ευρωπαϊκής) από πλευράς τόσο των πολιτών-ιδιωτών όσο και των δημόσιων υπηρεσιών και του Δήμου.

Μέσω της παραπάνω τουριστικής πολιτικής για το περιβάλλον εκτιμάται ότι θα ενισχυθεί η τουριστική επιχειρηματικότητα της περιοχής και το τουριστικό προϊόν θα γίνει πιο ανταγωνιστικό στις τουριστικές αγορές. Ακόμα μπορεί να αξιοποιηθεί, κατά περίπτωση, τόσο από τους φορείς άσκησης τουριστικής πολιτικής, όσο και από τους εμπλεκόμενους (stakeholders) στην τουριστική δραστηριότητα.

Σημαντικό εργαλείο για την υλοποίηση αυτής της πολιτικής, αποτελεί η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ) της περιοχής NATURA που έχουν εκπονήσει οι πρώην Καποδιστριακοί Δήμοι Ξυλοκάστρου, Στυμφαλίας και Φενεού. Η μελέτη βρίσκεται στο στάδιο της έγκρισης από το ΥΠΕΚΑ, ώστε στη συνέχεια να εκδοθεί το αναγκαίο προεδρικό διάταγμα. Περιλαμβάνει μεταξύ των άλλων μέτρα για την προστασία των οικοτόπων, των ειδών και του τοπίου και θέτει περιορισμούς στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων. Η έκδοση του προβλεπόμενου Προεδρικού Διατάγματος θα οριστικοποιήσει το καθεστώς προστασίας της περιοχής NATURA και θα διασαφηνίσει τα όποια νομικά και διαχειριστικά ζητήματα ανακύπτουν. Επιπλέον η

υπαγωγή της περιοχής σε φορέα διαχείρισης θα δώσει τη δυνατότητα υλοποίησης δράσεων προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος με την συνδρομή ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι ακόμα και η εκπόνηση και η υποβολή για έγκριση της ΕΠΜ επιβάλλει τη λήψη μέτρων και περιορισμών που αυτή προβλέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΡΙΤΙΚΗ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ

5.1 Εισαγωγή

Ο ορεινός χώρος του Δήμου Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης είναι σημαντικής σπουδαιότητας όχι μόνο για τη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά του αλλά και για την οικονομία που παράγει κυρίως στον τομέα του τουρισμού. Η ολοκληρωμένη ανάδειξη και αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων, η αναβάθμιση των υποδομών, η προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ορεινών περιοχών του Δήμου, η διαφύλαξη των τοπίων, των δασών και των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, η προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων ως αναπτυξιακών πόρων, η διευκόλυνση της πρόσβασης σε υποδομές, επικοινωνία και γνώση, μπορούν να οδηγήσουν τις ορεινές περιοχές και κατ' επέκταση όλο Δήμο σε οικονομική πρόοδο υψηλότερη από τους παρόντες ρυθμούς.

Με βάση τα παραπάνω κρίνεται ως σημαντική η επιλογή προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Alternative Tourism) συμπεριλαμβάνοντας στοιχεία του αποκαλούμενου Αειφόρου Τουρισμού (Sustainable Tourism), ο οποίος ορίζεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού ως «οι τουριστικές δραστηριότητες που οδηγούν σε διαχείριση όλων των πόρων κατά τέτοιο τρόπο που ικανοποιούνται οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες διατηρώντας την πολιτισμική ταυτότητα, τις απαραίτητες οικολογικές διαδικασίες, τη βιοποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής». Μάλιστα θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ανακήρυξε το 2017 ως έτος Αειφόρου Τουρισμού και ξεκίνησε τις διαδικασίες διαμόρφωσης δεικτών παρακολούθησης της αειφορίας.

5.2 Κριτική

Ο Δήμος Ξυλοκάστρου - Ευρωστίνης δεν έχει εφαρμόσει ένα ολοκληρωμένο πλάνο τουριστικής ανάπτυξης μέχρι σήμερα. Αποσπασματικά έγιναν κάποιες προσπάθειες, αλλά αποτελούσαν μεμονωμένες ενέργειες, χωρίς στόχευση και μετρίσιμα αποτελέσματα.

Οι δημόσιες υποδομές του ορεινού χώρου δεν θεωρούνται επαρκείς για τη ζήτηση και τη συγκέντρωση των δραστηριοτήτων που παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια. Κρίσιμο σημείο αποτελεί το γεγονός ότι η διαχείριση των υδάτινων πόρων, δεν καλύπτει επαρκώς την ύδρευση των οικισμών και την άρδευση των καλλιεργειών.

Η ανεπαρκής αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών τουριστικών πόρων αποτελεί για την περιοχή σημαντικό μειονέκτημα.

Η έλλειψη συνεργασίας που υπάρχει μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη της περιοχής.

Οι εργαζόμενοι στον τουριστικό τομέα στην περιοχή μελέτης, είναι πολύ συχνά ετεροαπασχολούμενοι και με ελλιπή κατάρτιση .

Πρέπει επίσης να εξετασθεί η αδυναμία απορρόφησης κονδυλίων από τις ειδικές χρηματοδοτήσεις και να δοθεί έμφαση στην υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες του τόπου και της κοινωνίας, να επιλύουν προβλήματα και να δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

5.3 Προτάσεις- Σχέδιο Ανάπτυξης Ορεινού Όγκου

Ο εντοπισμός και η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής μελέτης, η ανάδειξη της τουριστικής ταυτότητας της, η βελτίωση των δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών του τουρισμού, η υποστήριξη θεματικών μορφών του, η δημιουργία «συμμαχιών» επιχειρηματιών-παραγωγών-τεχνοκρατών-δημόσιων και θεσμικών μηχανισμών, η εξωστρέφεια, θα συμβάλλουν σίγουρα στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και κατά συνέπεια στη διατήρηση και τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης

Αναγκαία θεωρείται η εφαρμογή από το Δήμο, ενός στρατηγικού σχεδίου για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή μελέτης, σε συνεργασία πάντα με τους εμπλεκόμενους φορείς, τους ιδιώτες και τον τοπικό πληθυσμό. Πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις που θα οδηγήσουν στην προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε συνδυασμό με την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Οι γενικότεροι στόχοι του στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να εστιάζουν στην:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων τουριστικών προϊόντων
- Ανάπτυξη και προβολή νέων διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων.

- Διαφοροποίηση του μίγματος Ημεδαπών-Αλλοδαπών τουριστών με αύξηση των δευτέρων.
- Αύξηση του αριθμού των επαναλαμβανόμενων επισκεπτών
- Αύξηση της μέσης διάρκειας παραμονής των επισκεπτών του Δήμου
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- Αύξηση της τουριστικής ζήτησης
- Βελτίωση της αναγνωρισιμότητας του προορισμού
- Αύξηση των άμεσων και έμμεσων εσόδων από τον τουρισμό
- Αύξηση της μέσης τουριστικής δαπάνης ανά επισκέπτη
- Ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Διασπορά της τουριστικής ζήτησης και ως εκ τούτου των εσόδων στο σύνολο του Δήμου (τηρουμένων των περιορισμών των υποδομών φιλοξενίας, εστίασης κλπ. σε συγκεκριμένα σημεία).
- Βελτίωση απασχόλησης με νέες θέσεις εργασίας.

Πρωταρχική μέριμνα θα πρέπει να υπάρξει για την βελτίωση των βασικών υποδομών πρόσβασης στην ορεινή περιοχή. Θα πρέπει να διασφαλιστεί η καταλληλότητα και η συντήρησή του οδικού δικτύου στα ορεινά κέντρα, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες (ταχεία επέμβαση για αποκατάσταση ζημιών, εκχιονισμό, κ.λ.π), ώστε η πρόσβαση στην περιοχή να είναι απρόσκοπτη.

Αναγκαία κρίνεται η θέσπιση κινήτρων για την ανάπτυξη συμπληρωματικών τουριστικών δραστηριοτήτων που μέχρι τώρα δεν είναι ικανοποιητικά ανεπτυγμένες. Παράδειγμα αποτελούν οι επιχειρήσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες θα μπορούσαν να βοηθήσουν αποτελεσματικά στην αιεφόρο ανάπτυξη της περιοχής.

Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ορθολογική διαχείριση της περιοχής μελέτης, η οποία θα πρέπει να στηρίζεται στην αξιολόγηση των πραγματικών δυνατοτήτων ως προς τις λειτουργίες που επιτελούν σήμερα. Επιπλέον, θα πρέπει να περιλαμβάνει τις αυξανόμενες ανάγκες και προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου για τουριστική ανάπτυξη, με κυρίαρχες τις ήπιες μορφές τουριστικής ανάπτυξης, όπως ο οικοτουρισμός. Ως εκ τούτου αναγκαία κρίνεται η ολοκληρωμένη, αποτελεσματική προστασία, διαχείριση και βιώσιμη ανάπτυξη της προστατευόμενης περιοχής NATURA, μέσω των προβλέψεων της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης, στα πλαίσια του φορέα διαχείρισης.

Προτείνεται η στήριξη της οικοτεχνίας μικρής κλίμακας (παραγωγή ψωμιού, γλυκών, κρασιών κ.λ.π.). Η μεταποιητική δραστηριότητα στον ορεινό χώρο πρέπει να

αξιοποιεί και να δίνει προστιθέμενη αξία στα αγροτοκτηνοτροφικά προϊόντα, να συνεργάζεται με τον πρωτογενή τομέα και να κατευθύνεται στον τουρισμό ως άμεση αγορά.

Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για τον μετασχηματισμό της αγροτικής δραστηριότητας, δηλ. τον εκσυγχρονισμό των εκτατικών συστημάτων παραγωγής (γεωργίας, κτηνοτροφίας) και την προβολή των προϊόντων με μέσα όπως συστήματα πιστοποίησης ποιότητας και αυθεντικότητας, τυποποίησης και εμπορίας. Τα προϊόντα θα κατευθύνονται ως εισροή στον τουρισμό και λιγότερο σε νέες αγορές. Η προώθηση των τοπικών προϊόντων και η βελτίωση των καλλιεργητικών πρακτικών (π.χ. βιολογικές καλλιέργειες) μπορούν να συμβαδίσουν με την οικοανάπτυξη της περιοχής και να ενισχύσουν το αγροτικό εισόδημα.

Επιβεβλημένη είναι επίσης η συνεχής κατάρτιση και εκπαίδευση των απασχολουμένων στον τουρισμό εφόσον ο στόχος είναι μια μορφή ποιοτικότερου και βιώσιμου τουρισμού.

Θα πρέπει να υπάρξει ενθάρρυνση των τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής για χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (Information and Communication Technologies - ICTs) (ΤΠΕ) σχετικά με την παραγωγή ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής και την εξυπηρέτηση των επισκεπτών.

Χρήσιμη θεωρείται η προσπάθεια επέκτασης του δικτύου «Trikala Korinthias Network», έτσι ώστε να συμπεριληφθούν όλες οι επιχειρήσεις του ορεινού όγκου του Δήμου.

Δημιουργία ταυτότητας της περιοχής μελέτης (brand name). Το brand αποτελεί το DNA ή την ανταγωνιστική ταυτότητα ενός προορισμού. Προσδιορίζει τον προορισμό και θα πρέπει να εμπεριέχεται σε ό,τι κάνει ο προορισμός και οι άνθρωποί του.

Θεωρείται επίσης απαραίτητη η δημιουργία ενός σχεδίου μάρκετινγκ για την περιοχή, το οποίο θα πρέπει να εκπονηθεί με τη συνεργασία των δημοσίων φορέων και των επιχειρήσεων του τουριστικού κλάδου. Η εφαρμογή του θα βοηθήσει στη σωστή προβολή της περιοχής τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό και θα προσελκύσει περισσότερους και διαφορετικούς τουρίστες, τουρίστες εναλλακτικού τουρισμού και θα διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο πακέτο τουριστικού προϊόντος το οποίο θα καλύπτει και τους πιο απαιτητικούς εν δυνάμει επισκέπτες. Οι γενικοί στόχοι μάρκετινγκ θα πρέπει να συμβαδίζουν με το γενικότερο στρατηγικό σχεδιασμό της Πελοποννήσου και με τους βασικούς άξονες που εκφράστηκαν από τη

σχετική μελέτη του ΙΝΣΕΤΕ. Έτσι, επιτυγχάνεται ευθυγράμμιση με τις υφιστάμενες πολιτικές προβολής του ευρύτερου προορισμού της Πελοποννήσου. Παράλληλα θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι το τουριστικό χαρτοφυλάκιο του Δήμου για τις ορεινές περιοχές, θα πρέπει να είναι στοχευμένο και στο πλαίσιο των πραγματικών δυνατοτήτων του.

5.4 Εναλλακτικός Τουρισμός

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι τουρισμός τεσσάρων εποχών και περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών. Απευθύνεται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, τηρεί τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και συμβάλλει στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης. Παρέχει επίσης τη δυνατότητα εναλλαγής παραστάσεων βουνό, δάση, ποτάμια, λίμνες, χωριά - διαφορετικούς τρόπους αναψυχής και διασκέδασης, αλλά και εκπαίδευσης. Ο εναλλακτικός τουρισμός έρχεται σε πλήρη αντιδιαστολή με τον μαζικό τουρισμό. Οι κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν στην περιοχή είναι η αγροδιατροφή και η γαστρονομία, ο πολιτιστικός και θρησκευτικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός και ο φυσιολατρικός τουρισμός. Αναγκαία για τη λειτουργία δράσεων εναλλακτικού τουρισμού είναι μεταξύ άλλων η χρήση δημόσιων υποδομών, όπως η ανακατασκευή και επαναχρησιμοποίηση εγκαταλειμμένων σχολείων και οι οριζόντιες δράσεις προβολής και επικοινωνίας με παραγωγή εντύπων, φωτογραφικού υλικού, δημιουργία ιστοσελίδας, δημιουργία οδηγών κλπ .

5.4.1 Αγροδιατροφή και γαστρονομία

Προώθηση της εμπορίας γεωργικών προϊόντων ποιότητας καθώς και τοπικών μεταποιημένων προϊόντων ποιότητας.

Ανάπτυξη συνεργασίας ανάμεσα στα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια και τους παραγωγούς της περιοχής για τη χρήση των τοπικών προϊόντων στα μενού τους.

Καταγραφή και ανάπτυξη των προϊόντων γαστρονομικού ενδιαφέροντος της περιοχής, αναβάθμιση προϊόντων και υπηρεσιών μέσω ενεργειών κατάρτισης και δημιουργίας ειδικών χώρων (πχ επισκέψιμα οινοποιεία και ελαιολιβεύματα , εκθέσεις προϊόντων) και δημιουργία γαστρονομικών διαδρομών.

5.4.2 Πολιτιστικός και Θρησκευτικός Τουρισμός

5.4.2.1 Θρησκευτικός τουρισμός

Ο Δήμος διαθέτει όπως αναφέρθηκε πιο πάνω ένα τεράστιο πλούτο θρησκευτικών και προσκυνηματικών μνημείων με εξαιρετικές τοιχογραφίες και φορητές εικόνες, τα οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν σε «Θρησκευτικές Διαδρομές» καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σκοπός είναι η διαμόρφωση πακέτων (μονοήμερων ή διήμερων), σε συνεργασία με τουριστικά γραφεία που ασχολούνται με το θρησκευτικό τουρισμό. Παράλληλα, ο Δήμος θα πρέπει να είναι σε θέση να παρουσιάσει ένα ολοκληρωμένο αφήγημα για τη θρησκευτική και προσκυνηματική αξία των μνημείων και σε συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη Κορίνθου να διασφαλίζεται η πρόσβαση των επισκεπτών στους Ναούς και στις Ιερές Μονές. Πέραν των εξειδικευμένων τουριστικών γραφείων, σημαντικός παράγοντας είναι οι ενορίες των διαφόρων Ιερών Ναών όπου ο Ιερέας συνήθως οργανώνει μια προσκυνηματική εκδρομή καθώς και διάφοροι σύλλογοι οι οποίοι οργανώνουν αντίστοιχες δραστηριότητες για τα μέλη τους.

Δύο ενδεικτικές θρησκευτικές διαδρομές θα μπορούσαν να είναι:

- Μονοήμερη: Ι.Μ. Αγίου Βλασίου Τρικάλων – Ι.Μ. Προφήτου Ηλιού Ζάχολης – Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου Ζάχολης
- Διήμερη: Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου Ζάχολης – Ι. Ν. Παναγίας των Καταφυγίων – Ι. Ν. Αγίου Γερασίμου Τρίκαλα/Σπίτι Νοταράδων – Ι.Μ. Αγίου Βλασίου Τρικάλων – Ι.Ν. Ρέθι.

5.4.2.2 Φεστιβαλικός Τουρισμός – Τουρισμός Γεγονότων

Οι πιο σημαντικές από τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται σήμερα στις ορεινές περιοχές του Δήμου είναι το «Ziria Music Festival», η ετήσια συνάντηση των Σαρακατσαναίων στο Σαραντάπηχο, η Γιορτή Μήλου στη Μάνα, η Γιορτή Σταφυλιού στο Ζεμενό, η γιορτή κερασιού στον Πύργο, τα Πελλήνεια στην Πελλήνη, και ο αγώνας ορεινού τρεξίματος «ziria sky race». Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2018 πραγματοποιήθηκε στη Ζήρεια η ετήσια γιορτή του ορειβατικού σκι «snow leopard day». Είναι προφανές ότι παρά την ελκυστικότητα αυτών των εκδηλώσεων, καμία από αυτές δεν αποτελεί ένα γεγονός που να αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης για την περιοχή, με εξαίρεση ίσως το «Ziria Music Festival» και τη συνάντηση των

Σαρακατσαναίων. Προτείνεται η ενδυνάμωση όσων από τις εκδηλώσεις κρίνεται ότι έχουν υπερτοπική σημασία. Επίσης η διοργάνωση ενός Φεστιβάλ Διατροφής «Food Festival» το οποίο θα εκτείνεται χρονικά όλο το έτος και πιθανώς σε συνέργεια με κάποια από τα παραπάνω γεγονότα.

5.4.3 Meetings Incentives Conferences Exhibitions – M.I.C.E.)

Ο τουρισμός MICE⁸ (Meetings Incentives Conferences Exhibitions , είναι η παροχή εγκαταστάσεων και υπηρεσιών σε αντιπροσώπους που συμμετέχουν σε επαγγελματικές συναντήσεις, συνέδρια, εκθέσεις, επαγγελματικές εκδηλώσεις ή και επαγγελματικά ταξίδια. Ο τουρισμός MICE είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας (2 – 4 μέρες συνήθως). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, η βιομηχανία συνεδρίων αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους του τουρισμού παγκοσμίως, ο οποίος προσφέρει υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας με σημαντική, εν δυνάμει, συμμετοχή στην άμβλυση εποχικών διακυμάνσεων της τουριστικής περιόδου. Η περιοχή μελέτης βρίσκεται σε κομβική θέση ανάμεσα στα Α.Ε.Ι. Αθηνών, Κορίνθου και Πατρών και αποτελεί μία εξαιρετική ευκαιρία για τη διοργάνωση μικρών εκδηλώσεων (Σχολών ή Τμημάτων ή Ετών) κυρίως στη χαμηλή περίοδο (low season) στα Τρίκαλα. Γενικότερα, θα πρέπει να υπάρξει στόχευση στην εσωτερική αγορά.

5.4.4 Αθλητικός –Φυσιολατρικός Τουρισμός

Ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού είναι ο τουρισμός Άθλησης. Κατηγορία του τουρισμού άθλησης αποτελεί ο τουρισμός περιπέτειας. Ο τουρισμός περιπέτειας έχει σκοπό να προσελκύσει τον επισκέπτη να εξερευνήσει το φυσικό κάλλος της περιοχής και να συμμετάσχει σε δραστηριότητες που συνδυάζουν τόσο την προσωπική αναψυχή, μέσω της σωματικής άσκησης, όσο και την αλληλεπίδραση με τον τοπικό πληθυσμό. Απευθύνεται σε στοχευμένο κοινό που είναι περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένο.

⁸ Τύπος τουρισμού που αφορά τη διοργάνωση ή συμμετοχή σε επαγγελματικές συναντήσεις, συνέδρια, εκθέσεις, επαγγελματικά ταξίδια κτλ

Βάσει της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής, προτείνονται οι παρακάτω δράσεις:

Πεζοπορικές διαδρομές. Σύνδεση των υφιστάμενων πεζοπορικών διαδρομών και δημιουργία ενός ενιαίου δικτύου, που θα περιλαμβάνει όλα τα αξιόλογα και ενδιαφέροντα σημεία πολιτιστικού, αισθητικού και οικολογικού ενδιαφέροντος. Το δίκτυο αυτό μπορεί να περιλαμβάνει από απλές πεζοπορίες μέσα στους οικισμούς έως και μεγάλα trekking διασχίσεων της Ζήρειας. Δημιουργία ψηφιακών εφαρμογών για την διαχείριση γεωγραφικών δεδομένων και την πληροφόρηση των χρηστών.

Ορειβασία στη Ζήρεια. Εκσυγχρονισμός και αξιοποίηση των δύο ορειβατικών καταφυγίων στο οροπέδιο της Ζήρειας με στόχο την βελτίωση της επισκεψιμότητας στην περιοχή από ορειβατικούς συλλόγους και χειμερινές σχολές ορειβασίας.

Αγώνες ορεινού τρεξίματος. Προβολή και δημιουργία παράλληλων γεγονότων του αγώνα ορεινού τρεξίματος «Ziria Sky Race», που γίνεται κάθε χρόνο στο βουνό με αφετηρία και τερματισμό τη Γκούρα του Φενεού. Ο αγώνας διατρέχει όλο το βουνό και οι υποδομές του Χιονοδρομικό Κέντρου χρησιμοποιούνται για την άρτια και ασφαλή διεξαγωγή του.

Ποδήλατο βουνού. Το ανάγλυφο του βουνού, οι δασικοί δρόμοι και τα μονοπάτια μέσα στα δάση, προσφέρονται για την ανάπτυξη της ορεινής ποδηλασίας. Το χιονοδρομικό κέντρο μπορεί να έχει κομβικό ρόλο σε αυτή τη δραστηριότητα.

Canyoning στα φαράγγια Καλλιθέας και Φόνισσας. Ένταξη της δραστηριότητας στα προσφερόμενα πακέτα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Εξερεύνηση σπηλαίων. Στη Ζήρεια βρίσκεται το σπήλαιο του Ερμή, συνδεδεμένο με τον μύθο του θεού. Ο επισκέπτης μπορεί να το εξερευνήσει και να περιηγηθεί με τη συνοδεία και την τεχνική υποστήριξη εξειδικευμένων συνοδών(σπηλαιολόγων). Η οργάνωση και η ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας μπορεί λειτουργήσει συμπληρωματικά στις υπόλοιπες δραστηριότητες του χιονοδρομικού, καθώς απέχει ελάχιστα από αυτό.

Αξιοποίηση των θεματικών πάρκων. Παροχή κινήτρων για την δημιουργία νέων θεματικών πάρκων (πχ ιππασίας) στο οροπέδιο της Ζήρειας, αλλά και την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων.

Ανακατασκευή του παλαιού τυροκομείου στο οροπέδιο της Ζήρειας και μετατροπή του σε χώρο μελέτης, ανάδειξης και προβολής των οικολογικών χαρακτηριστικών της περιοχής NATURA και ιδιαίτερα των ειδών γλωρίδας και πανίδας. Η περαιτέρω αξιοποίηση της συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Πάτρας θα παρέχει την αναγκαία

επιστημονική υποστήριξη αλλά και την προώθηση της έρευνας. Η μετατροπή του τυροκομείου σε “Μουσείο – εργαστήριο της Φύσης” μπορεί να προσελκύσει πολλούς από τους χιλιάδες επισκέπτες του Χιονοδρομικού Κέντρου αλλά και να αποτελέσει προορισμό σχολικών εκπαιδευτικών εκδρομών. Παράλληλα με τη λειτουργία αυτού του χώρου, η δημιουργία διαδρομών ερμηνείας περιβάλλοντος σε τμήματα των πεζοπορικών διαδρομών, θα αποτελέσει ένα ελκυστικό πακέτο για τον επισκέπτη.

Δημιουργία ψηφιακών υπηρεσιών που θα υποστηρίζει τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (π.χ. διαδικτυακή προβολή, πλατφόρμες καταγραφής εκδηλώσεων, εικονική αναπαράσταση γεγονότων, ψηφιοποίηση τουριστικών και πολιτισμικών πόρων, διαδρομών, χαρτών κλπ.)

5.4.4.1 Χιονοδρομικό Κέντρο Ζήρειας

Το Χιονοδρομικό Κέντρο λειτουργεί από το 2007. Πρόκειται για το πλησιέστερο στην Αττική και είναι ιδανικό για αρχάριους και οικογένειες με παιδιά, που θέλουν να κάνουν τα πρώτα τους βήματα στη χιονοδρομία. Παρέχει μια σειρά από δραστηριότητες οι οποίες είναι ελκυστικές για τους λάτρεις των χειμερινών σπορ όπως Ski/Snowboard, και Snowmobiles.

Ένα κρίσιμο στοιχείο διαφοροποίησης, και ασφαλώς στοιχείο προβολής, το οποίο διασφαλίζει μια ανανεούμενη ροή επισκεπτών είναι η ανάδειξη του Χιονοδρομικού Κέντρου ως φιλικού προς τα παιδιά και γενικά τους αρχάριους χιονοδρόμους. Η ανάδειξη αυτού του χαρακτήρα αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο στοχεύει στη συναισθηματική συμπεριφορά δεδομένου ότι οι γονείς οι οποίοι ενδιαφέρονται για την εκπαίδευση των παιδιών τους στο σκι, θα προτιμήσουν ένα χιονοδρομικό κέντρο το οποίο παρέχει τα εχέγγυα για τη σωστή εκμάθηση του αθλήματος από τα παιδιά καθώς και ασφάλεια. Παράλληλα, το γεγονός ότι η ευρύτερη ορεινή περιοχή παρέχει πολύ ικανοποιητικές δυνατότητες φιλοξενίας, συνδράμει την επιλογή του προορισμού από οικογένειες είτε για μονοήμερες αποδράσεις είτε για Σαββατοκύριακο.

Παράλληλα το ορειβατικό σκι, που είναι μια διαρκώς αυξανόμενη δραστηριότητα, μπορεί εύκολα να αναπτυχθεί από το Χιονοδρομικό Κέντρο. Τα 850μ υψομετρικής διαφοράς μεταξύ των κορυφών και του χιονοδρομικού, η εύκολη και ασφαλής πρόσβαση στο οροπέδιο ακόμα και με χειμερινές συνθήκες, το ομαλό ανάγλυφο των κορυφών και η ποικιλία των διαδρομών που προσφέρονται, καθιστούν τη Ζήρεια

ιδανική επιλογή. Η χρήση των εγκαταστάσεων του κέντρου για την τεχνική εκπαίδευση στο ορειβατικό σκι καθώς και με η υλοποίηση οργανωμένων διαδρομών στις κορυφές του βουνού θα είναι ο πυρήνας αυτής δραστηριότητας.

5.5 Δράσεις για την επίτευξη βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

Ακολουθεί η παρουσίαση συγκεκριμένων δράσεων με πιθανές πηγές χρηματοδότησης για την ανάπτυξη του ορεινού όγκου του Δήμου Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης

Πίνακας 5.1 Δράσεις, πιθανές πηγές χρηματοδότησης

ΔΡΑΣΕΙΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
Ολοκλήρωση περιφερειακού δρόμου Τρικάλων	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Βελτίωση οδικού άξονα Δερβένι-Ευρωστίνη-Φενεός και βελτίωση του δρόμου σύνδεσης με την Καρυά και τα Τρίκαλα.	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Ασφαλτόστρωση δρόμου Πύργος-Γελήνι, για τη δημιουργία κυκλικής διαδρομής και σύνδεση με τα Τρίκαλα.	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Ασφαλτόστρωση τοπικής οδού σύνδεσης Ι.Μ. Προφήτη Ηλία με την Επαρχιακή Οδό Πύργου - Ζάχολης στη Τ.Κ. Χελιδορίου	LEADER
Έργα αξιοποίηση πηγών και γεωτρήσεων	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Δημιουργία χώρων στάθμευσης στα Τρίκαλα	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Αξιοποίηση "Πύργου Κορδή" στην Τ.Κ. Πύργου- Δημιουργία λαογραφικού μουσείου	ΤΑΠΤΟΚ
Ολοκλήρωση αναστήλωσης. Μ. Προφήτη Ηλία Χελυδορίου	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Ανάδειξη και προβολή των θρησκευτικών μνημείων της περιοχής, της Ι.Μ. Προφήτη Ηλία στο ορεινό Χελυδόρι, του ιστορικού ναού Αγίου Γεωργίου Ζάχολης και της Παναγίας των Καταφυγίων, για την προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού.	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Ανακατασκευή - αξιοποίηση παλαιού τυροκομείου στο οροπέδιο της	LEADER

Ζήρειας - σύνδεσή του με πανεπιστήμια	
Εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων χιονοδρομικού κέντρου	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ
Εκσυγχρονισμός και αξιοποίηση ορειβατικών καταφυγίων στο οροπέδιο της Ζήρειας	LEADER
Αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων σχολείων για κοινωφελείς δράσεις και χρήση ενδεικτικά ως κέντρων προβολής, εκθεσιακών χώρων κλπ	LEADER
Ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος στο ρέμα των Μύλων της Ζάχολης και του δασικού συμπλέγματος του Σαρανταπήχου.	LEADER
Προώθηση δράσεων για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού	LEADER
Έργα βελτίωσης και ανάδειξης περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος	ΕΣΠΑ
Αναβάθμιση ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων	ΕΠΑΝΕΚ
Προώθηση και διασπορά πολιτιστικών εκδηλώσεων σε όλες τις ορεινές τοπικές κοινότητες	ΙΔ. ΠΟΡΟΙ
Εκδηλώσεις προβολής τοπικών προϊόντων και συμμετοχή σε Εκθέσεις	LEADER
Προώθηση και προβολή του τοπικού τουρισμού	ΤΑΠΤΟΚ
Συστηματική τουριστική προβολή της Ευρωστίνης και των Τρικάλων ως ενιαίου τουριστικού προορισμού	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Βελτίωση-επικαιροποίηση των site & social media	ΠΕΠ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Προγράμματα εκπαίδευσης νέων αγροτών	
Κατάρτιση και εκπαίδευση εργαζομένων στις νέες τεχνολογίες και στις ΤΠΕ	ΕΠΑΝΕΚ-ΠΕΠ
Ενημέρωση-εκπαίδευση των επιχειρηματιών για τις αναγκαίες διορθωτικές και τεχνολογικές προσαρμογές	ΕΠΑΝΕΚ-ΠΕΠ

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η Ελλάδα, δεν έχει μόνον ελληνικά νησιά, θάλασσα, ήλιο και ό,τι άλλο συνειρμικά έρχεται στο μυαλό μας. Η Ελλάδα έχει βουνά, έχει ανθρώπους που τα αγαπούν, ομάδες που τα περπατούν, που κάνουν καθημερινά αναβάσεις κι δραστηριότητες όλες τις εποχές του χρόνου και που γλιστρούν με τα σκι ή τις σανίδες τους πάνω στο χιόνι το χειμώνα. Η ομορφιά και το μεγαλείο της όλης υπόθεσης είναι να έρθει κάποιος σε ένα μέρος όπου όλα είναι πιο αυθεντικά και πιο κοντά στη φύση.

Οι ορεινές περιοχές της χώρας, παρά τα προβλήματα που παρουσιάζουν, διαθέτουν και τεράστιες ευκαιρίες ανάπτυξης. Αποτελούν τους βασικούς παρόχους υδατικών πόρων και ενέργειας, διαθέτουν ένα τεράστιο περιβαλλοντικό πλούτο και μία αξεπέραστη βιοποικιλότητα και κυρίως, λόγω της γεωμορφολογίας τους, έχουν κατορθώσει και έχουν συντηρήσει πολύ συγκεκριμένα και ενδιαφέροντα τοπικά πολιτιστικά και κοινωνικά πρότυπα. Η μη εκκωφαντική πρόσκληση για αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των ορεινών περιοχών, παράλληλα με τα προβλήματά τους, έχουν δημιουργήσει, τη σημερινή εποχή, τεράστια αναπτυξιακά αποθεματικά (Ράλλης Γκέκας, 2017).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Insete (2015) «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ" Ανάκτηση από: http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/11/2015_ET_Perivallon_Aeiforos_Anartyxh-Summary.pdf [1.3.2018]

Αραμπατζής, (2010) " Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων 2ος Τόμος: Ανάπτυξη Ορεινών και Μειονεκτικών Περιοχών" Περιοδική Έκδοση Τμήματος Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Βασ. Χατζηρβασάνης-Παν. Δημόπουλος *ΖΗΡΕΙΑ Οδηγός ερμηνείας διαδρομών σε ένα Μεσογειακό Βουνό*, Κιάτο Εκδόσεις Καταγράμμα

Δολόγλου, Ν.(2008) 'Τουρισμός σε ορεινές περιοχές. Προβλήματα –Ανάγκες. Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Οικοτουρισμός', Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.

Έκτη έκθεση για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, Ιούλιος 2014

Ευάγγελος Παππάς-Γεώργιος Σιγαλός (2009) *Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη για την Περιοχή του Όρους Κυλλήνη (Ζήρεια) και τη Χαράδρα Φλαμπουρίτσα*

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Περιφερειακή πολιτική, Το χειρόγραφο επικαιροποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2014, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014

Ιουλία Στραπατσάκη Σκούρτη (2009) *Μάννα Κορινθίας*

Ιωακειμίδης Κ. Π. (2010) *Η Συνθήκη της Λισσαβώνας*, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο

Κότιος Άγγελος-Παπαστάμκος Γεώργιος άρθρο Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνοχής οι Χαμένες Ευκαιρίες για την Ελλάδα και η Νέα Προοπτική

Κουτρομπής Ν.,(2010) «Τουρισμός-Γενικές Αρχές-Οργάνωση νομοθεσία», Αθήνα, σελ. 44

Κωνσταντίνος Ανδριώτης (2008) *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη

Μανώλης Κων. Σφακιανάκης (2013): *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, εκδ. ΙΩΝ, Αθήνα, σελ. 222-223

Μαραβέγιας Ναπολέον-Τσινισιζέλης Μιχάλης (2007) *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση Οργάνωση και Πολιτικές 50 Χρόνια*, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο

Μούσης Νίκος (13^η έκδοση 2011) «*Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*», Εκδόσεις Παπαζήση,

Νικόλαος Β. Γεωργόπουλος (γ' έκδοση 2013) *Στρατηγικό Μάνατζμεντ*, Αθήνα, Εκδόσεις Γ. Μπένου

Οδικός χάρτης 2015-2020, Ανάκτηση από:
<http://regional-tourism-plans.insete.gr/?page=region&r=rep> [2.3.2018]

Πετράκος Γιώργος –Ψυχάρης Γιάννης (2^η έκδοση-2106) *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

ΣΕΤΕ (2014), *Marketing Plan Τουριστικού Προϊόντος Πελοποννήσου*

Σπαθή Σ, .Κ, (2010), «Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα.», ΚΕΠΕ

Σταμάτης Κ. Νικόλης (2001) *Συμβολή στην Ιστορία του Δήμου Ξυλόκαστρος από την Αρχαιότητα έως σήμερα*, Ξυλόκαστρο, Εκδόσεις Καταγράμμα

Συλλογικό έργο, επιμέλεια: Στέργιος Μπαμπανάσης, Ναπολέον Μαραβέγιας, Χρήστος Κατσιούλης, (2014) *Βιώσιμα μοντέλα ολοκληρωμένης ανάπτυξης ορεινών περιοχών Η περίπτωση της Ηπείρου και της Πίνδου*, Εκδόσεις Παπαζήση

Σπαθή Σ, .Κ, (2010), «Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα.», ΚΕΠΕ

ΣΥΜΦΩΝΟ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ 2014-2020 (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014 - 2020) ΑΘΗΝΑ ΜΑΪΟΣ 2014

Χουλιάρης Αστέρης-Λιαργκόβας Παναγιώτης (2013) *Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Αξιολόγηση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση

Ξενόγλωσση

Benur, A. M., & Bramwell, B (2015). Tourism product development and product diversification in destinations. *Tourism Management*, 50, 213-224.

Euromontana (2017) "COHESION POLICY IN MOUNTAIN AREAS: How to increase the contribution from mountains and benefits for mountain territories?" Proceedings written by Euromontana Conference jointly hosted with the European Commission

Fang, B., Ye, Q., & Law, R (2016). Effect of sharing economy on tourism industry employment. *Annals of Tourism Research*, 57, 264-267.

Final REPORT (2004) " Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European countries" European Commission contract No 2002.CE.16.0.AT.136, Nordegio

Hollensen, S (2015). *Marketing management: A relationship approach*. Pearson Education.

Karagiannis, S., Stavroulakis, D., & Karabekou, A (2015). APPLICATION OF COMMUNICATION PRINCIPLES ON ATHLETIC TOURISM. A RESEARCH ON THE SEMI-MARATHON OF THE CITY OF LEIVADIA. *International Sports Law Review Pandektis*, 11.

Kelly, K. C., Jordan, E. M., Joyner, A. B., Burdette, G. T., & Buckley, T. A (2014). National Collegiate Athletic Association Division I athletic trainers' concussion-management practice patterns. *Journal of athletic training*, 49(5), 665-673.

Lupu, N (2016). Contemporary Approaches and Challenges of Tourism Sustainability. *Amfiteatru Economic Journal*, 18(Special Issue No. 10), 740-741.

Mirzaee Kalar, A., Esmaeelzadeh, S., Rahim, M., & Parandeh, R (2014). The factors attracting tourists toward athletic events (Case study of tourists visiting Iranian national football teams competitions). *Journal of Turism Hospitality Research*, 2(4), 43-51.

Mowforth, M., & Munt, I (2015). *Tourism and sustainability: Development, globalisation and new tourism in the third world*. Routledge.

van der Zee, E., & Vanneste, D (2015). Tourism networks unravelled; a review of the literature on networks in tourism management studies. *Tourism Management Perspectives*, 15, 46-56.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

«ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» Ανάκτηση από: http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/11/2015_ET_Perivallon_Aeiforos_Anptyxh-Summary.pdf [1.3.2018]

Οδικός χάρτης 2015-2020, Ανάκτηση από:

<http://regional-tourism-plans.insete.gr/?page=region&r=pep> [2.3.2018]

«ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ 2014-2020» Ανάκτηση από:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_el.pdf

«Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΕ» Ανάκτηση από:

<https://www.espa.gr/el/pages/staticCohesionPolicy.aspx>

«ΤΟ ΝΕΟ ΕΣΠΑ 2014-2020 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»
Ανάκτηση από:

https://www.eetaa.gr/eu/eu2020/synantiseis/larissa/eisigisi_zissopoulou.pdf

«ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» Ανάκτηση από:

http://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/themes/tourism/

«ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ» Ανάκτηση από:

https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_el

«ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ» Ανάκτηση από:

https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_el

«ΟΙ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, ΕΝΑΣ ΑΝΑΞΙΟΟΙΗΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ»
Ανάκτηση από: <http://www.localit.gr/archives/143287> [30.9.2017]

«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ» Ανάκτηση από:
<http://appliedmaths2.ee.duth.gr/DasologiaTomos2.pdf> [Απρίλιος 2010]

«Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ» Ανάκτηση από:

http://mirc.ntua.gr/3rd_conference/The_Integrated_Development_of_Mountainous_Areas.pdf

«ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ» Ανάκτηση από:

http://www.rsijournal.eu/Foreign/Greek/KPE_Dec_2013.pdf [Δεκέμβριος 2013]

«Mountain Areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU member states, acceding and other European countries» Ανάκτηση από:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/montagne/mountain.pdf

«TOWARDS A RURAL AGENDA Caring for the heart of Europe Challenges, opportunities & the road ahead» Ανάκτηση από:

<http://www.rural-energy.eu/uploads/RUMRA%20Brochure%202017.pdf> [2017]

«COHESION POLICY IN MOUNTAIN AREAS: How to increase the contribution from mountains and benefits for mountain territories?» Ανάκτηση από:

https://www.euromontana.org/wp-content/uploads/2017/04/Cohesion-Policy-in-Mountain-areas_Proceedings.pdf [Ιούνιος 2017]

«ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ 2015-2020» Ανάκτηση από:

http://regional-tourism-plans.insete.gr/packages/pep/pdf/marketing_plan_peloponnese.pdf

«ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΗΜΟΥ» Ανάκτηση από: <http://www.xylokastro-evrostini.gov.gr>